

"Johnny is responsible for saving many American lives, especially SEALs. He has an amazing story that I feel needs to be told, and would touch the hearts of all Americans."

—CHRIS KYLE, AUTHOR OF *AMERICAN SNIPER*

CODE NAME: JOHNNY WALKER

**THE EXTRAORDINARY STORY OF
THE IRAQI WHO RISKED EVERYTHING
TO FIGHT WITH THE U.S. NAVY SEALs**

"JOHNNY WALKER" WITH JIM DEFELICE

Ajánlás

Feleségemnek és gyermekeimnek, életem nagy szerelmeinek

Mottó

Megélni az álmot...

Megjegyzés az olvasóhoz

Bár sokan ismernek Johnny Walkerként, nem ez az igazi nevem. Ez igazából egy becenév, amit a SEAL-ek adtak nekem, miközben velük szolgáltam Irakban.

Hogy védjem a családom itt és Irakban, úgy döntöttem, *csak* ezt a nevet használom. Ahhoz is szükségesnek találtam, hogy elhallgassam és lényegében elrejtsem a személyazonosságát a hozzám legközelebb állóknak Irakban, más áruzkodó jellemzőkkel együtt, hogy az életük ne legyen veszélyeztetve. Ugyanezt megtettem biztonsági okokból néhány feladatra vonatkozóan, amelyen részt vettem amerikai és iraki erőkkel, továbbá átkereszteltem vagy saját beceneveket használtam minden egykori és aktív szolgálatban lévő, a történethez fontos SEAL-re.

Az itt felidézett események a saját emlékezetemből vannak. Kétségtől az idő nagyon elhomályosítja, de a társszerzőmmel megpróbáltunk minden lehetőséget megerősíteni. A párbeszédre rekonstruáltak és sok esetben arabról lefordítottak; ez nem azt jelenti, hogy szó szerintiek, hanem inkább azt képviselik, ami mondva volt, és ami történt akkor.

Bevezetés

LEGYŐZHETETLEN SZELLEM

Johnny leleményessége, legyőzhetetlen szelleme és teljes rettenthetetlensége nem csak sok SEAL életét mentette meg, de számtalan áratlan iraki életét is. Igazi hős mindnyájunk szerint.

Néhány legemlékezetesebb iraki pillanatomra Johnnyval és az iraki kommandósokkal került sor, csodálva Johnny képességét a síták, szunniták és kurdok egyesítésére, amikor kihívást jelentő témákról, például vallásról és etnikai konfliktusról beszélgettünk. Ez továbbra is Johnny hozzájárulása – a szerzetesszerű, meggondolt értékelése arról, hogy hogyan működik az élet és hogyan éld jól.

Látni, hogy Johnny és családja biztonságban él az Egyesült Államokban, magukévá téve a hazafias amerikaiak életét, ez olyasmi, amit örökké becsben fogok tartani.

– X SORHAJÓKAPITÁNY, SEAL CSAPAT PARANCSNOK

ROSSZBÓL JÓ

Az iraki háború: Egyetlen ügy sem osztotta meg jobban a hazánkat Vietnam óta. A katonák, a tengerészek, a hajózók, a tengerészgyalogosok és a családjaik rendkívül magas lelki és fizikai árat fizettek. Ugyanez elmondható az irakiakról. Közgazdászok keveset hozó befektetésnek tartják az elköltött pénzösszeget. Szülők veszítették el gyerekeiket. Férfek és feleségek veszítették el házastársukat. Gyerekek veszítették el szülőjüket. Harcosok veszítették el testvéreiket. A kérdés, amit sokszor feltettek nekem mások, és még magam is: Megérte?

Irakba települve a válasz sokszor változott. Amikor egy öngyilkos robbantó felrobbantotta magát a 12-es ellenőrzőpontnál a Zöld Zónában, megölve egy fiatal nemzeti gárdást, a válasz nem volt. De amikor megtizedeltünk egy al-Kaida sejtet, ami öngyilkos robbantók kiképzéséért és felszereléséért felelt, akkor egyértelműen igen volt.

Amikor egy IED felrobbant és nem csak amerikai katonákat ölt meg, hanem egy anyát is a gyerekeivel, hangos nem volt. De amikor a mesterlövészeink megöltek egy IED-t telepítő mudzsahed harcost, akkor hangos igen volt.

Persze a háború nélkül, vagy ami azt illeti, bármilyen háború nélkül, ilyen helyzetek soha nem kínálkoznának. A háború csak azoknak éri meg, akiknek nem kell vívniuk, vagy együtt élniük a következményekkel. De tévedés ne essék, van néhány

szörnyű ember a világon, akit semmi nem tart vissza attól, hogy ráerőltesse a torz nézetét mindazokra, akik nem harcolnak vagy ütnek vissza. Ezekkel keményen, de sebészi módon el kell bánni.

Nemrég ráébredtem, talán az a jobb kérdés, vajon jött-e valami jó a háborúból. Hagyom, hadd vitatkozzanak vég nélkül a történészek és a politikusok a hadászati hatásról. Én, mint minden más ember, aki ott harcolt, csak személyes szinten tudok válaszolni.

Az én válaszom: igen.

Számomra a kis dolgok jelentették a különbséget. Egy al-Kaida tag elfogására al-Dorában végrehajtott közvetlen művelet feladatnak talán kis hadászati jelentősége volt. De azt jelentette, hogy a kaliforniai nemzeti gárdistákra, akik azt a fontos környéket ellenőrizték, nem támadtak IED-vel egy hétig.

Életek lettek megmentve; mások találtak egy pillanatnyi haladékot a borzalomtól.

Sok hasonló harcászati győzelem volt, ami sok jót tett. Számomra a legszürreálisabb és legdöntőbb Szaddam Huszein tárgyalása alatt jött. Akkoriban két új tolmácsunk lakott a szobámban. Volt egy tévénk műholdas kapcsolattal, és gyorsan a tanúja lett az összes tolmácsnak. Aznap, amikor felolvasták az ítéletet, Irak minden népcsoportjából zsúfolódtak képviselők a szobámba. Az egyikük egy síita volt, aki az Államokba menekült az első iraki háború után, amikor a síitákat szisztematikusan felmorzsolták a sikertelen felkelésüket követően. Egy másik kurd volt, aki a családjával Amerikába szökött, miután Szaddamék gáztámadással kiirtották a faluját; a feleségével úgy vitték biztonságba a gyerekeiket, hogy ötven kilométert gyalogoltak télen a török határig. Egy úriember keresztény volt, aki volt olyan balszerencsés, hogy Udájra és Kuszájra – Szaddam fiaira – felügyelt, amikor gyerekek voltak; az első öbölháború után hagyta el az országot és költözött Pasadena-ba. És persze ott volt Johnny Walker, még iraki állampolgár.

Lehetetlen, hogy leírjam az érzelmet és diadalmámort, amikor a „bűnös” verdikt jött a tévében. Mind táncoltak, ölelkeztek, kiáltoztak ünnepelve. Szó szerint éreztem a zsarnok igáját leesni a vállukról. Jó volt.

Johnny kivételével mindnyájuk számára lezárás volt. Letudhatták az idejüket Irakban és visszatérhettek az új életükhöz, amit Amerikában teremtettek maguknak.

Johnny nem.

Ez volt az, amikor a helyzet súlya tényleg megérintett. Johnny Walkernek együtt kellett élnie a következménnyel.

Röviddel később megkérdeztem Johnnytól, akarja-e, hogy elintézzük az állampolgárságot neki és a családjának. Azt felelte: „Testvér, ez a hazám. Végig fogom csinálni.”

Gondoltam, hogy ezt fogja mondani, de megállapíthattam, hogy oxigént fújtam egy lángra, ami a szobában gyulladt az ítélet napján.

A következő hónapban hiába reménykedtem, hogy Johnny jön és elfogadja az ajánlatomat. Végül 2005 októberében eljött a nap, hogy távozzak Irakból és hazainduljak. Nem is kérdés, alig vártam, hogy lássam a családomat. De hatalmas csomó volt a

gyomromban. Tudtam, milyen veszélyben volt Johnny. (Elbagatellizálja ebben a könyvben.)

Amikor elbúcsúztunk, attól féltem, nem fogja túlélni a háborút. Oly sokat kockáztatott, hogy segítsen nekünk, és ki volt zárva, hogy visszafizessük neki, ha az Egyesült Államok kivonul Irakból. Rossz érzés volt, hogy nem jött az Államokba, de tiszteltem a hazája iránti elkötelezettségét. A hazám biztonságába és a családom szeretetébe visszatérve mégis mardosó büntudatot éreztem.

Ez hónapokkal később megváltozott, amikor felhívott az Egyes SEAL Csoport pékája, közölve, hogy túl rosszra fordultak a dolgok Johnny és a családja számára, és az Államokba akar jönni. Az aggodalomnak és büntudatnak most levezetője lett. A következő három és fél évben számtalan SEAL játszott szerepet a gyötrelmesen lassú bevándorlási folyamat előremozdításában. Johnny hihetetlen jelleméről tanúskodik, amikor az időre és energiára nézek, amit oly sok harcos fordított erre a vállalkozásra.

Itt szünetet kell tartanom és meg kell köszönnöm George-nak, az ügyvédnek a sok segítségét. Rendkívüli türelemmel és fáradhatatlan munkamorállal intézte a folyamatot. A jóakarata és szaktudása nélkül Johnny története talán nem lenne elbeszélve.

2009. július 8-án a sivatagban voltam kiképzést végrehajtva az Irakba visszaindulás előtt. Tudtam, hogy Johnny és a családja úton voltak San Diegóba, de a megerősítésig nem nyugodhattam meg. SMS-t kaptam George-tól: „Megjött. Mind itt vannak.”

Közel négy év stressze azonnal elmúlt. Könnyes lett a szemem. Az esküvőmet és a srácaim születését leszámítva soha nem voltam boldogabb.

Csak pszichopata vagy olyasvalaki akar háborút, akinek nem a bőrére megy. De bármilyen szörnyű helyzetből származhat jó és a háború nem kivétel. Johnny és a családtagjai, akiket sajátomként szeretek, a háború miatt élnek az Egyesült Államokban: biztonságban, szabadon és békében.

Manapság nem tudok nem mosolyogni, valahányszor látom Johnny Walkert. Most is megvan a higgadt fesztelensége, mint Irakban, de őszintén boldognak és nyugodtnak látom. Az élet világias dolgairól beszélgetünk, és nem célpontokról vagy a szuniták és síiták közötti szakadék történelméről.

Johnny és családtagjai az élő bizonyítékok arra, hogy az amerikai álom még létezik. Remélem, nem, *tudom*, hogy a rendkívüli gyerekei felnőve nagyon sikeresek lesznek. Elvégre egy harcos, egy hős, egy igazi amerikai génjeit örökölték.

– „TATT”, SEAL FŐALTISZT

Előszó: Szabadság

AZ ÉN AMERIKÁM a te Amerikád, és a te Amerikád az enyém. Ez menedék és álom, a szabadság, a nyugalom, a felelősség és a csoda országa. Megérkezve ide az út után, amit bejártam, a bombák és lövöldözések és gyilkolások után, a lefejezések és emberrablások után, a veszélyek után, minden után, ami az életemben történt: a gondolat, hogy most szabad vagyok, és mindannak tudata, amit ez jelent, hálával tölt el. Hálás vagyok minden pillanatért és minden lélegzetért. Hálás vagyok a SEAL-eknek, akik az életüket kockáztatták a családomért, hálás a többi szolgáló férfi és nő áldozatáért, hálás a szomszédjaimnak és az új barátaimnak, akik tárt karokkal fogadtak a nagy álmok és nyitott egek hazájában.

Minden nap egy álmat élek. Az én álmat. De a legtöbbsel ellentétben az én álmat egy rémálmat közepette kezdődött – Irakban, egy gyilkos háborúban, mely nem csak sok barátomat és rokonom életét pusztította el, hanem egy egész országot és kultúrát. Ez a pusztítás jóval a háború előtt kezdődött, amiben harcoltam. Jóval a konfliktus kezdete előtt Irak tönkrement ország volt, egy hely, amit inkább félelemmel, mint törvénnyel uraltak, egy hely, ahol a túrható élet megteremtése sokak számára lehetetlen álmat volt.

Az amerikai háború reményt hozott a jogfosztott irakiaknak. De az a remény hamar semmivé foszlott, erőszak és vérontás váltotta. Az amerikaiak az ürügye voltak, de nem az oka ennek a rémálmatnak. A gyűlölet és gonoszság széttepte a korábbi hazámat; a hatásai a mai napig folytatódnak.

Most messze vagyok attól.

Ma egy hűvös San Diegó-i reggelen kísétálok a mólóra Imperial Beach-nél, és érzem a testemet lökő, a ruhámat cibáló és az arcomat dörzsölő szelet. Csodálatos érzés.

Reggel hatkor a part szinte mindig kihalt. Olyan, mintha teljesen az enyém lenne a világ.

Várom egy kicsit. Jönnek a horgászok és bedobják a zsinórjaikat a hullámverésbe. Valaki egyszer azt mondta nekem, a horgászás a hit nagyszerű gyakorlása – a horgászhoz rendkívül türelmesnek kell lenni, de hinni is kell. Vár a vízben és a szélben, bedob és áll, hiszi, hogy a kitarlása végül ki fog fizetődni. Hal kifogásáról álmodik. Elpróbálja a fejében; remél; vár.

Az ilyen álmodozás ismerős nekem. Így kerültem Amerikába, bevándorló voltam, még mielőtt tudtam, hogy utazhatok, állampolgár a reményeimben, még mielőtt a vágy ki lett mondva. Egy horgász.

Amerika a bevándorlók országa. Itt minden családnak saját egyedi története van utazásról, sok esetben nehézségről, diadalról és szomorúságról. Sok ilyen történet könnyekkel van tele; néhányat vér jellemez. Az én sztorimban mindkettő van.

Kétségeim voltak, hogy mennyit mondjak a háborúról és a benne játszott szerepemről. Úgy gondoltam, nem beszélek ezekről a dolgokról, de végül úgy határoztam, az embereknek tudniuk kell a valódi történetet. Szerintem sokan azt fogják mondani, ami történt, az nagyon vad volt. Talán azt is hiszik majd, hogy én is vad vagyok, bár szerintem én csak tettem, amit kellett, és csak a túlélésért öltem.

Néhányan, köztük a legbátrabb harcosok, akiket Amerika megteremtett – a SEAL-ek –, hősnak neveztek.

Én nem jellemezném magam ezzel a szóval. Én csak egy férfi vagyok, aki tettem, amit szerintem tennem kellett, amit úgy éreztem, meg kellett tennem. Egy férfi voltam, aki munkát végzett, aminek örültem, hogy volt, mert azt jelentette, hogy eltarthattam a családomat egy olyan időben és helyen, amikor az nehéz volt.

És legalábbis egy ideig olyan munka, amiről azt hittem, megváltoztatom a hazámat, az előnyére.

Emberek kérdik, hány bevetésen voltam, hányszor néztem szembe a halállal. Nem tudom. Több százon voltam minimum, és valószínűbb, hogy több ezer műveleten csak a SEAL-ekkel, néha kettőn-hármon egyetlen éjszaka. Az amerikai katonai egységek minden néhány hónapban kirotálódtak az országból, pihenőt tartva az Államokban hónapokig, és akár évekig. Nekem nem volt rotáció, és a pihenők nem csak nagyon rövidek voltak, de háborús övezetben. Az IED-k és a kósza golyók olyan veszélyesek voltak, mint a valódi harc vagy „közvetlen művelet”, gyakran még inkább azok.

Akkor normális életnek tűnt ez az egész. Talán ez maga a háború örületének mértéke.

Ha volt bennem bátorság vagy félelem, vagy akár vadság, azért volt, mert ember vagyok. Ezek a dolgok ott vannak mindnyájunkban; a háború csak előhozza őket. Mind képesek vagyunk a lehető legrosszabb bűnökre. Mind tudunk ölni; mind tudunk pusztítani. Ezek sokkal könnyebbek, mint építeni, vagy segíteni valakinek az életben. Réműletemre azt tapasztaltam, hogy nem kell sok a szörnyeteggé váláshoz.

Nem gondolkodtam mindig így. Talán az emberek többségéhez hasonlóan – *remélem*, az emberek többsége így gondolkodik – egyszer azt hittem, a világ alapjában jó. Hittem és még mindig hiszem, hogy mind együtt tudunk élni békében, és együttműködve jobb helyé tudjuk tenni a közösségeinket és a világot. Érzem, tudom, hogy jobb teremteni és építeni, mint szétszedni és rombolni.

Azt gondoltam, körülöttem minden ember ugyanígy hitt.

Apránként beláttam, hogy ez nem volt igaz.

Küzdöttem vele; próbáltam változtatni rajta; végül megértettem, hogy az egyetlen út a menekülés volt tőle. De mielőtt otthonomnak hívhattam Amerikát, el kellett árulnom Amerikát. Mielőtt megízlelhettem a szabadságot, meg kellett ízlelnem magát a halált.

2004 NYARÁNAK VÉGE volt. Számos különböző amerikai szervezetnek dolgoztam, civilnek és katonainak, több mint egy éve. Irak felszabadítása nagyszerű pillanat volt, diadal, amin szinte mind osztoztunk Moszulban. Amikor megkaptam az első munkámat fordítóként, az utcámban mindenki velem ünnepelt.

– Így tovább, Johnny – mondták. – Most befutottál.

– Milyen csodás dolog.

De alig egy év alatt minden megváltozott. Gyilkosan rosszra fordultak a dolgok. A munkám ünnepelnivalóból titkolnivaló lett. Minden kapcsolat az amerikaiakkal halálos ítélet volt. Ha a SEAL-ek szerettek, amiért segítettem nekik, a mudzsahed terroristák gyűlöltek ugyanezért.

Egyik reggel útban a SEAL bázisra egy autó jött mögém, ahogy egy körforgalomhoz közeledtem Nyugat-Moszulban. Ösztönösen tudtam, mi fog történni. Miközben menekülési útvonalat kerestem, az autó közelebb jött és az anyósülésen lévő férfi tüzelni kezdett.

Szerencsém volt. A golyók elvétettek.

Lekanyarodtam az útról, aztán gázt adtam és sikerült elkapnom a másik autót, miközben kanyarodott. Kiugrottam, AK-47-essel a kezemben.

Hány töltényt lőttem ki, fogalmam sincs. Mindkét férfi meghalt az autóban, vagy az ütközéstől vagy a golyóim miatt, soha nem fogom megtudni – és nem is számít.

Emberek futottak hozzánk. Ahogy gyűlt a tömeg, éreztem a gyűlöletüket.

– Mi ez? – kérdezték. – Mit csinálsz?

Csak egy módon lehetett megúszni.

– Az amerikaiakkal dolgoztak – mondtam hangosan. – Meg kellett halniuk.

A tömeg ujjongani kezdett. Néhányan kövel dobálták meg az autót. Hirtelen a kocsi kigyulladt.

Gyorsan leléptem.

Ez volt életem egyik legrosszabb napja, az a nap, amikor elárultam Amerikát. De az a nap is volt, amikor a menekülésem az Egyesült Államokba elkezdődött.

1

Az álom előtt

AZ AZ IRAK, amit ismersz, nem ifjúságom Irakja. Az az Irak, amit most ismerek, nem az a hely, ahol felnőttem. Talán ugyanott helyezkedik el a földön, a lényeges földrajza ugyanolyan. De nagyon más hely.

Nem szeretnék paradicsomi képet festeni, mert Irak már akkor is messze volt a tökéletes helytől. Mindenki fényezi a múltját, főleg a gyerekkorát; szinte mindig olyan ablakon keresztül látjuk, ami kizárja a sötétséget és felerősíti a fényt. Visszanézve emlékszünk apánk és anyánk mosolyára, a diadalainkra és sikereinkre. A kudarcok kisebbeknek tűnnek, a csalódottságok a lapszélre fakultak, ahova tartoznak.

Eónokkal a Római Birodalom elképzelése előtt a régió, ami most Irak, létrehozta a sumér civilizációt. A városok, melyek Sumért alkották, a ma ismert legkorábbiak között voltak. A folyókkal ölelt dél-mezopotámiai civilizáció növekedése valamikor az időszámításunk előtti 29. század előtt kezdődött. A régészek sok találmányt tulajdonítanak e népnek, a kerék egyszerű, de radikális fogalmától a matematikáig, mely a tízes számot használta alapjaként – ugyanezt a rendszert használjuk ma. Sumér néphez kapcsolódó helyek tarkítják Irakot, és az ország erőszakos közelmúltjának ellenére folyamatosan tettek fontos régészeti felfedezéseket.

A múltat szó szerint maga alá temette az idő homokja. Nagy Sándor az időszámításunk előtti 4. században hódította meg a mai Irakot; a pártusok és a rómaiak követték. A kereszténység az időszámításunk utáni 1. és 3. század között jött a területre. Asszírnia – Észak-Irak az Eufrátesz és a Tigris között – fontos központja volt a korai keleti keresztény egyháznak. A 7. században Hálid ibn al-Valíd, a történelem egyik legnagyobb hadvezére segített elhozni az iszlámot Irakba; azóta ez az uralkodó vallás.

A következő ezer évben Irak különböző királyságok része volt, ottomán uralom alá kerülve a 17. században, majd az I. világháború után a Népszövetség egy „mandátuma” lett brit irányítás alatt. Bár formálisan Irak független lett 1932-ben, a brit befolyás erős maradt a II. világháború utánig.

Ezen időszak zömében a legfontosabb hűséggel az ember nem a távoli császárnak vagy szultánnak tartozott, vagy akár a helyi kormányzónak vagy konzulnak, hanem a

családjának és a törzsének. A törzsi identitás még ma is nagyon fontos. Szakértők szerint százötvennél több törzs van az országban.

Az irakiak két módon kerülnek kapcsolatba a törzsekkel: születéssel és házassággal. Ha egy férfi a törzsén kívülről nőül, alapszabályként a gyermekei ahhoz a törzshöz tartoznak, melyből származik. Az én törzsem kicsi, de fontos. (Továbbra is sok rokonom van Irakban, és a nevének megemlézése bajt okozna nekik, amire nincs szükségük.) Az őseink és a jelenlegi tagok között sok sikeres ember van. A nagyapám jeles vezető volt; saját milíciája volt, és a törökök felfogadták harcolni a britek ellen.

1964. december 4-én születtem Moszulban. A város a Tigris-folyó két partján helyezkedik el, Bagdadtól körülbelül 360 kilométerre északra. Ez egy szétterülő város, olyan részekkel, melyek a korai mezopotámiai civilizációkra datálódhatnak, és olyan területekkel, melyek a legmodernebbek között voltak Irakban a háború előtt. Jó 1,8 millió ember él a városban, sokan kis otthonok sűrűn tömött területein, gyakran a család sok felnőtt tagjával együtt.

Az amerikaiak gyakran nem fogják fel, milyen városi is Irak valójában. A kormány becslése szerint Irak 31 milliós lakosságának több mint háromnegyede él városokban. Több mint 7 millióan élnek Bagdadban. Képzeld el egy Kalifornia méretű országot, de a lakosságának zömét egy maroknyi városba csoportosítva. A hatalmas sivatag, amire sok amerikai gondol, amikor elképzele Irakot, Bagdadtól nyugatra terül el. Gyéren lakott, nem olyan környezet, amit az irakiak többsége napról napra megtapasztal.

Moszul egy példa erre. Amikor születtem, nagy, lapos város volt, sárgásbarna téglá- és betonépületek gyűjteménye elterülve, ameddig a szem ellátott. Buja parkok színezték zöld trópusi fákkal és nagy pázsitokkal, míg a mecsetek ívelt tetői és a minaret tornyok mélységet adtak a városnak. A városközpontban újabb épületek tolazkodtak a régiekkel, de nem törölték ki a hely történelmét, még kevésbé mutatták a nyugati metropoliszok örült tempóját. Egy nyugati ember mediterrán várost képzelhet el a Földközi-tenger nélkül; egy kicsit lassabb, egy kicsit öregebb, egyáltalán nem olyan romantikus.

Számomra Moszul csodálatos város volt. A közeli hegyek gyönyörűek. Az utcák tiszták voltak. A családomat tisztelték. Egy durván kilencven négyzetméteres lakásban éltünk, ami egy nagycsaládnak zsúfolt volt, de az utcánkban tipikus, egy sűrűn lakott lakónegyedben, egy sarokra Moszul egyik főutcájától. A házak betonból és téglából voltak, sárgásbarnák, rendben tartottak, de távolról sem flancosak vagy hivalkodóak. Volt egy bátyám, Hamid, 1957-ben született; egy öcsém, Szaif, 1973-ban jött. Három lánytestvérem volt, mind idősebbek nálam: Szamá, aki 1953-ban született; Hana 1954-es, és Muna 1962-es.

Volt még egy gyerek a közvetlen családukban, egy újabb fiútestvér, Ali, néhány évvel idősebb nálam. Egyik nap kint volt a ház előtt, amikor nyolc éves volt, egy nyílt főzötűz közelében játszott. Hirtelen a ruhája valahogy tüzet fogott. Mire a lángok elaludtak, a teste csúnyán megégett; belehalt a sérüléseibe.

Nagyon fiatal voltam akkor, talán három-négy éves, de tisztán emlékszem, milyen keservesen sírt az anyám. Napokig jöttek a könnyei. A fájdalom soha nem hagyta el a szívét.

Ali halála után az anyám nagyon oltalmazó lett a gyermekeivel, mindnyájunkkal, de különösen velem. Nem játszhattam tűzhely mellett, akár kint volt, akár bent, még ha elektromos is volt, és nem voltak lángok. Nagyon gondosan figyelt ránk – időnként úgy éreztem, lánc volt a bokámon. Ahogy idősebb lettem, rángattam azt a láncot, és rövidesen messze hátul maradt.

Kétségkívül kalandos hajlamom volt. Távolról sem voltam bűnöző, és kötekedő egyáltalán nem, de soha nem ijedtem meg egy verekedéstől vagy nézeteltéréstől. Durva gyerekkorom volt.

Apró, zsúfolt házakban élve sok rokonnal, mi, kölykök, az időnk zömét kint töltöttük az utcán. Íratlan szabályok határozták meg, hogy hova mehettél és mit csinálhattál. Az volt a legjobb, ha nem kóboroltál el a saját környékedről, de ha valami okból, egy megbízás vagy ilyesmi miatt muszáj volt, akkor bizonyos módon kellett viselkedned, vagy viselned a következményeket. Szerénynek kellett lenned más környékeken, és alázasnak a kölykökkel, akik ott éltek. Ha keménynek mutatkoztál, vagy verekedést keresőnek, résen kellett lenned.

Természetesen megszegtem ezeket a szabályokat. Sokszor elmentem más környékekre bajt keresve. Kihívás volt ez, egy mód a bizonyításra, nem a srácoknak azokon a környékeken, hanem azoknak ott, ahol éltem.

Most visszanezve tudom, hogy ez butaság volt, ha nem hülyeség, de gyerekként azt éreztem, bizonyítanom kellett. És egész jól teljesítettem a verekedésekben. Nem mintha mindig győztem volna, vagy akár az esetek többségében. A győzelem és vereség nem volt olyan fontos, mint a jó kép mutatása magadról. Nem kiszállva, nem feladva, keményen – így kaptál tiszteletet.

Egy összecsapás után gyorsan terjedt a hír. A többi kölyök bólintott és mosolygott.

– Ez kemény – mondták.

– Ja, ő a vezér.

Nem mindig mentek nagyon simán a dolgok. Emlékszem jó néhány verésre kölykök nagyobb bandájának kezétől. Egyik nap egy másik környéken találtam magam, hét-nyolc sráccal körülvéve, mind nagyjából velem egykorú volt. Megpróbáltam volna megverekedni velük, talán minddel egyszerre, de túl okosak voltak ahhoz. Inkább laza kört alkottak és tartották a távolságot, miközben kövel dobáltak. Amint közel jutottam egyhez, eltaláltak pár kövel, és el kellett ugranom. Végül találtam egy rést és sikerült elfutnom.

Az összecsapás mást nem hozott nekem, csak zúzóadásokat. Ez bosszút követelt – fontos fogalom Irakban, még ma is. Akár kölyök vagy, akit körülvettek és megaláztak mások, vagy felnőtt, akinek a családját megsértették, a becsületed megtorlása kritikus. Ha megválaszolatlanul hagysz egy sértést, nehéz felemelt fejjel járnod az utcán, még ha te is vagy az egyetlen, aki tudja, mi történt.

Sértve érezvén magam, mert túlerőben voltak és kövel dobáltak, úgy döntöttem, tennem kell valamit a becsületed helyreállításához. Ezért később aznap este fogtam

a megbízható csúzlímat és visszamentem arra az utcára, ahol megdobáltak. A kölyköket persze sehol nem lehetett látni, de megtaláltam a házat, ahol egyikük lakott.

Egy fehér lámpa volt a ház előtt...

Kopp!

Egy sima kő a csúzlímból eltörte a lámpát. Megvolt a bosszúm. Vidám fiúként mentem haza. Tudtam, hogy a srácok pontosan tudni fogják, ki törte el a lámpát. Reméltem, hogy bemerészkednek az én környékemre, ahol rendes verést kapnak a barátaim bandájától; az öklünket használnánk, nem köveket. De sosem tették meg.

Visszanézve ez piti hülyeség volt, de ez volt a kölykök és a környék törvénye. És ami rosszabb: idővel a még fel nem nőtt fiúk jelentéktelen pózolása valami sötétebbé válik. Ha úgy nősz fel, hogy meg kell torolnod bármilyen és minden sértést, nem tudsz nem így gondolkodni felnőttként. Ha nincs erre ellenszer – ha a kormány gyenge, ha hiányzik az oktatás –, akkor az erőszak biztosan további erőszakot szül.

Nem mintha bölcselő lettem volna gyerekként. Az élet sokkal közvetlenebb és ösztönösebb volt. Az igazság az volt, amit a kezedben tartottál – mint a csúzlímat.

Egész jó voltam a csúzlíval. Talált fából készítettem, simára csiszolva és addig faragva, amíg jól illeszkedett az ujjaim közé. Aztán sósvízbe áztattam, ami keményebbé tette – vagy legalábbis ez volt az elmélet a környékünkön. Olyan jó lettem, hogy én csináltam csúzlit az összes barátomnak.

A csúzlizó ismereteimet évekkel később felélesztettem, miközben a SEAL-ekkel dolgoztam. Amikor városokban tevékenykedtünk, általában éjszaka mentünk bevetésekre. A sötétség segített elrejteni minket és némi oltalmat kínált. Az utcai lámpák ezáltal ellenséget jelentettek. A fegyverrel kilövöldözésük helyett, ami persze zajt csapott, jelentkeztem, hogy csúzlíval kilövöm őket. Egy kis gyakorlással visszatértem az ismereteim, és meglehetősen rendszerességgel el tudtam találni egy villanykörte méretű célt tíz méterről. A SEAL-ek szereztek nekem egy fémből készült csúcstechnológiájú csúzlit, de a sikerem igazi titka a muníció szakértő kiválasztása volt: csak a legkerekebb, legáramvonalasabb kövek a jók. Átfésültem a táborokat utánuk, és a kedvenceimet még el is neveztem. A SEAL-ek talán kuncogtak, de „Tűzgolyó” és „Villám” jó szolgálatot tett nekik.

AZ APÁM JÓ ember volt, komoly, szerető, nem hős és nem kivételes. *Rendes* pasas is volt, aki mindenkivel kijött. Tudott kemény lenni, amikor az kellett – nem volt puhány –, de főleg kedves emberként emlékszem rá. Nem volt nagy rajongója a törzsi dolgoknak, a kormányról nem is beszélt; a saját feleségével és gyerekeivel törődött, és gondot viselt ránk. Ha volt átlagos férfi Moszulban, ő volt az.

Emlékszem, sokszor elkísértem a barátai házába. Büszkén mutogatott, habár visszanezve nem volt különleges tehetségem. Azt hiszem, egy apa szerető szemén keresztül látott engem.

– Ez itt a fiam – mondta. – Nézd rá, milyen okos fiú.

Okos voltam, bár őszintén szólva, a jegyeimmel nem tudtam volna bebizonyítani, ahogy idősödtem.

Irakban a gyerekek hat évesen kezdik az általános iskolát, és hat évet töltenek ott. Középiskola és gimnázium követi; a diákok általában három évet töltenek ezekben. A gimnázium végén vizsgákat tartanak, hogy lássák, alkalmas vagy-e főiskolára.

A tanuláshoz való hozzáállás nagyon más volt, mint az Egyesült Államokban. Nem mintha egyáltalán nem tartották volna fontosnak az iskolát, de egyértelműen nem volt olyan hangsúly helyezve a jó jegyek kapására és a jól teljesítésre, mint itt.

Még ezt figyelembe véve sem volt valami jó a hozzáállásom. Biztosan nem becsültem olyan sokra az oktatásomat, mint lehetett és kellett volna. Emiatt négy évet töltöttem középiskolában és még ötöt gimnáziumban. Fiatal tinédzserként az erőfeszítés hiánya fogott vissza, és nem az intelligenciáé.

És mégis izgalmas időszakként emlékszem a gimnáziumra tanulás tekintetében. Szerettem a tudományt és a matekot, és magamtól tanulmányoztam témák széles körét az amerikai történelemtől Karl Marxig. Ekkoriban kezdtem el tanulni Amerikáról. Emlékszem, hogy olvastam Ernest Hemingwaytől az *Öreg halász és a tengert* – egy olyan könyv, amire most is emlékszem, és időnként idézek belőle a barátaimnak.

Hemingway zseni volt. Megindít, érzelemtől érzelemre – hullámról hullámra. Az *Öreg halász és a tenger* nem vastag, nincs benne fölösleges szó vagy rész; minden együttműködik, hogy tökéletes történetet alkosson egy halászból, aki az elemekkel küzd – egy egyszerű emberről, aki a túlélésért küzd minden eséllyel szemben, egy emberről, aki csak a maga erejével diadalmaskodik.

Bár így tudnék írni.

Angolul olvastam Hemingwayt, de sok nyugati író műve le volt fordítva arabra, és úgy találok a többségükkel. Még emlékszem néhány tanárra, aki hatással volt rám, főleg a javamra. Ziad, aki angolul tanított, és Vaad, aki arabot és irodalmat oktatott, olyan tanárok voltak, amilyen minden diáknak elkelne. Különösen Vaad volt nagyon elnéző és megértő tanár. Adott neked egy lehetőséget, aztán egy lehetőséget és egy lehetőséget. Kedves ember volt, és sokat tanultam tőle. Ugyanez igaz volt Ziadra, és szeretettel emlékszem mindkét emberre.

Aztán ott volt a matektanárom, akit Edmundnak fogok hívni. A többiekkel ellentétben keresztény volt, de a vallásnak semmi köze nem volt a tanítási stílusához. Sötétebb természete volt, mint a többieknek, a tanároknak az iskolámban és el tudom képzelni, egész Irakban. A fizikai büntetés nagyon is elfogadott volt akkoriban, és Edmund rendszeresen osztogatta a verést az osztályban, még a legkisebb vétségért is. Én személy szerint nem kifogásolom a büntetést jobban, mint bárki más, de ha egy tanár nem volt korrekt, az zavart. Edmund büntetései aránytalanok voltak a bűnhöz képest. Évekkel később nem emlékszem a kihágásokra, amikért verést kaptam, de az igazságtalanságra emlékszem.

Emlékszem, egyszer egy barát késett az iskolából. Büntetésként a tanár – nem azok egyike, akiket megneveztem, de nem emlékszem, ki volt – kinyújtotta a barátommal a kezét, hogy ráverhessen egy pálcával. Olyan keményet ütött, azt hittem, eltörte a kezét.

Úgy döntöttem, bosszút állok érte. Miután kicsöngettek, hazamentem a csúzlímért. Visszasétálva az iskola parkolójához, megtaláltam a tanárom zöld Volvóját, hátraléptem és tüzelőállást foglaltam.

Kopp, reccs!

Az első kő betörte az ablakot. Folytattam a lövetést, betörve még egy ablakot és néhány szép horpadást okozva, amíg az összes munícióm elfogyott. Azt mondják, édes az igazság, és el kell ismernem, igen jó érzés volt kimérni.

Nekem a dolgoknak egyensúlyban kellett lenniük. Nem mintha a barátomnak igaza lett volna. A probléma az volt, hogy a büntetése nem volt arányban a bűnével. A támadásom kiegyenlítette a számlát.

Másnap a tanár megkérdezte, tudja-e valaki, mi történt a kocsijával. A barátom azonnal kitalálta, mi történt, de nem köpött be. A többiek gyaníhatták, de a tanár sosem kapott el, én meg nyilván nem tettem vallomást.

Azt hiszem, a testi fenyítés volt az oka, hogy próbáltam jó lenni – nem azért, mert féltem az ütéstől, hanem mert tudtam, képtelen leszek uralkodni magamon, ha valaki megüt. Biztosra vettem, hogy megőrülök és a végsőkig küzdök. Egyikünk meghalt volna, és biztos, hogy akkor úgy gondoltam, az a tanár lenne.

VOLT EGY DOLOG az igazság mellett, ami nagyon érdekelt az iskolában: sport.

Középiskolás diákként fedeztem fel a kosárlabdát. A szerencse összehozott egy tornatanárral, akiből végül jó barát lett – Mr. Jasz. Először nagyon durvának és keménynek tűnt. De hamar kiismertem a módszert a szigorúsága mögött. Jó okkal volt kemény. Láttam, hogy sok lehetőség volt bennem, és megkövetelve, hogy a legjobbat nyújtsam, a siker felé terelt. És kemény volt, de nem igazságtalan; szigorú, de jó szándékkal. Nem volt meglepő, hogy a kedvenc tanárom lett.

Mr. Jasz sok sportot megtanított nekünk, de a kosárlabda volt a legjobb. Megtanultam dobni, lepattanózni, védekezni. A cselezés második természet lett. Az alap elgondolások bonyolult rendszerekké virultak a festékben.

Javultam, ahogy nőttem, és mire eljutottam a gimnáziumba, kapitány lettem elsőként. Attól az évtől kezdve azon a poszton játszottam, amit mi *bifetnek* hívtunk, a center/erőcsatár megfelelőjét az amerikai kosárlabdában. A csapat körém épült. A második évemben mi voltunk a legjobb gimnáziumi csapat az egész városban, és uraltuk a regionális versenyeket. A csapat sikere afféle hírességé tett. Mámorító dolog volt.

Amerikában egy kimagasló középiskolás kosárlabdázó az NBA-ről álmodik, és bizonyosan felveszik egyetemre. Balszerencsémre Irakban a kosárlabda közel sem volt ilyen fejlett. Kevés esély volt rá, hogy megéljek belőle, és nem volt hatással a főiskolára járásomra. De kétségtelenül buli volt, amíg tartott.

Gimnáziumban száznyolcvan centi fölé nőttem, végül elérve a százkilencvenhármat. A magasságom előny volt egy másik sportban: atlétika. Megtanultam magasat ugrani.

Odafutni a rúdhoz és átvetni magad fölötte nem éppen természetes; nem tudod megcsinálni jó sok gyakorlás nélkül. Nekem még nehezebb volt, mert nem voltak

tapasztalt edzőim, és még videók sem voltak, hogy megmutassák nekünk, hogyan kellene csinálni. Képekről tanultam és néhány szóbeli instrukcióból, amit az egyik edzőm mondott. Amint képes voltam elképzelni, hogyan kellene, azon dolgoztam, hogy rávegyem a testemet arra, amit az agyam látott. A testem végül engedelmeskedett – igazából olyan jól, hogy a legjobb magasugró lettem a városban. Mire elvégeztem a gimnáziumot, az enyém volt a legjobb gimnáziumi magasugrás az egész országban – 1,95 méter.

El kell mondanom, hogy bár ez *remek* ugrás volt Irakban, az amerikai középiskolás sportolók rutinszerűen megugorják a 2,1 métert, és a legtöbb állami rekord még magasabb.

Egy rövid ideig – nagyon rövid ideig – azt hittem, talán versenyezhetek az olimpián magasugróként. Beneveztem néhány regionális versenyre és egész jól teljesítettem. De soha nem vettem elég komolyan az edzést ahhoz, hogy elérjem azt a szintet, ami ahhoz kellett volna, hogy csatlakozzak a válogatotthoz.

Könnyen kiábrándultam, amikor azt tapasztaltam, hogy nem volt azonnali eredmény. Tinédzserként nem láttam, hogy kemény munkával mire vihettem. Emlékszem, a teljesítményemért nyertem egy pár cipőt egy országos versenyen, elsőként végezve az összes húsz év alatti atléta között. Ahelyett, hogy boldog lettem volna, az egyetlen gondolatom ez volt: Miféle sport ez, ahol a győztes mindössze egy tetves cipőt kap?

Nem éppen olimpiai szellem, tudom. De nem tanultam meg, hogy hogyan legyen önzetlen vagy akár jó sportoló. Éretlen voltam, és az ambícióim a pénz körül összpontosultak. Magamban egyenlőségjelet tettem a vagyon és a siker közé. Úgy gondoltam, ha sztár leszek – akár atlétikában, akár kosárlabdában, akár valami másban –, biztosan kapok egy hatalmas házat úszómedencével és gyönyörű kertekkel. Lesz sok drága autóm, BMW-k meg hasonlók. A házam egy tónál lesz. A családom napokat tölt horgászással és vadászással.

Nem csak luxus, nem csak gazdagság, amit a siker elérhetett, az az igazi szabadság volt. Irakban azt csak pénz hozhatott.

Milyen álmai vannak egy iraki tizenéves fiúnak? Szerintem nagyon hasonló álmai, mint a fiúknak szerte a világon. Hősnek látjuk magunkat. Fontosak akarunk lenni. Sikert akarunk, bár amit sikerként ismerünk, az olyasmi, ami már ismerős nekünk. Ha háborút ismerünk, akkor háborús hősök akarunk lenni. Ha sportot ismerünk, akkor a sportban akarunk hősök lenni.

Az első álomom az volt, hogy pilóta leszek, hangsebességgel repülve. Micsoda álom volt: a világ tetején lenni, lenézni. Képesnek lenni elutazni bárhova a világon. Fantasztikus lett volna.

Ahogy javult az ügyességem a kosárlabdában, arról álmodtam, hogy nagy sztár leszek Irakban, és a világon. Nem sokat tudtam az Egyesült Államokról, így az nem igazán volt még része az álomnak. Olyan távoli volt, és talán túl tökéletes, még álomnak is.

A sport helyi hírnevet hozott és új barátokat városszerte. Elkezdtünk bárokban időzni, kicsit bajba keveredve – alkalmankénti verekedés. Kevésbé voltam agresszív,

mint amikor fiatalabb voltam, talán magabiztosabb. De ha belém kötöttél, egyértelműen kiálltam magamért. Mit mondanak az amerikaiak? Nem kezdtem verekedéseket, de befejeztem őket, az biztos.

Természetesen ez volt az az időszak, amikor felfedeztem a lányokat. Sokan akarnak közülük beszélgetni veled, amikor helyi hős vagy, még egy olyan társadalomban is, ahol a fiúk és a lányok nem keveredhetnek. Amit tinédzserekként tettünk, az nem volt volna föl egy szemöldököt Amerikában, de Irakban egy egyszerű beszélgetés egy lánnyal botrányt okozhatott. Kivettem a részem a beszélgetésből, az időnkénti lopott csókkal együtt, amikor senki más nem látta.

A gimnázium befejezéséhez és a főiskolához át kellett mennem egy különleges vizsgán. A matek volt a bukásom. Sok matekórát kihagytam a kosárlabda és más iskolai tevékenységek miatt. Mint mondtam, a szívem nem igazán volt benne a tanulásban. Öt évig maradtam a gimnáziumban, de soha nem voltam elég jó ahhoz, hogy megfeleljek. Ennek következtében, mint minden iraki férfinak, akit nem vettek fel főiskolára, vagy nem volt képes pénzzel kiváltani magát a szolgálat alól, el kellett mennem katonának.

De mielőtt elmentem Moszulból, tettem egy utolsó, nagyon fontos felfedezést: egy Szohejla nevű lány. Megváltoztatta az életemet.

Szerelem és háború

EGY FORRÓ AUGUSZTUSI napon 1987-ben, közvetlenül mielőtt beléptem a hadseregbe, észrevettem egy csinos lányt, aki bement egy házba közel ahhoz a helyhez, ahol az unokatestvérem lakott. A leggyönyörűbb jelenség volt, akit valaha láttam. Abban a pillanatban olyasmit éreztem, amit korábban soha. Szohejla volt a neve.

Hogyan írjam le azt az érzést? Még arabul is küzdök, hogy megtaláljam a helyes szavakat. A nyelvem nem képes megfogalmazni, mit éreztem abban a pillanatban. Nem lehet leírni, hogyan felforrt a szívem a mellkasomban.

Nem tudtam magamban tartani az érzéseimet. Elmondtam a nővéremnek, aki elmondta Szohejlának. Nem volt lenyűgözve. Tizenöt-tizenhat volt akkor, lerázta az érdeklődésemet. Az iskolára koncentrált, remélve, hogy orvosira megy, amikor idősebb lesz. Reménykedett, hogy orvos lesz, vagy valami más fontos – érzéke volt az íráshoz. Nem volt ideje fiúkra, nem beszélve rólam.

Nem olyan vagyok, aki elfogadja a nemet válaszul, főleg olyan fontos valamiben, mint a szerelem. A nővérem megpróbált tapintatosan beszélni velem, de oda sem figyeltem: tudtam, mit akartam. Néhány nappal később felhívtam Szohejlát.

– Hé, Szohejla – mondtam. – Nem akarok tőled semmit. Csak a barátod akarok lenni.

Nyilván ez volt a megfelelő szóhasználat, mert nem koptatott le. Rövidesen úgyszólván minden nap beszélünk egymással.

Bár nem sok figyelmet szenteltem rá, a családjaink igazából egykor nagyon közel álltak egymáshoz. Szohejla dédszülei 1937-ben jöttek Moszulba Baszrából, a nagy síita többségű városból messze lent Dél-Irakban. Elköltöztek, hogy megmentseék Szohejla dédapjának életét. Volt ott egy konfliktusa, ami valaki halálát eredményezte. Bár a tényleges körülmények már homályosak, elég nyilvánvalónak tűnik, hogy őt hibáztatták; a megtorlás elkerüléséhez a család északra menekült, egy olyan várost keresve, ahol nem ismerték őket.

Megtalálták az útjukat Moszulba. Család nélkül nem igazán támaszkodhattak senkire. A nagyapám összebarátkozott a családdal és segített nekik megtelepedni; egy ideig még egy házban is éltek. A két család elég közel került egymáshoz, hogy az anyám és a nővérei unokatestvéreknek tekintették Szohejla anyját és nénikéit.

Ez a kapcsolat egy kicsit elveszett, ahogy az utódok nőttek. A lányok elköltöztek különböző helyekre, és mire gimnazista voltam, nekem személy szerint csak csekély ismeretségem volt a családdal. De a nők a családokban emlékeztek a barátaikra, és anyám meg Szohejla anyja időnként együtt teáztak, amikor találkoztak egymással. A családi kapcsolat fontosnak bizonyult abban, hogy segítsen beteljesíteni az erősödő vágyamat.

Eddig a pontig nem beszéltem vallásról, mert nem játszott kritikus részt a történetben. A családunk szunnita volt, ami az iszlám legnagyobb ága a világon, és messze a legnépesebb Moszulban. Nem voltunk túlságosan gyakorlók, ami eléggé normális volt, amikor felnőttem. Talán évente egyszer vagy kétszer mentem mecsetbe, ha egyáltalán. Szohejla családja a vallás síta ágából volt. Ma nagy ellenszenv van a síiták és szunniták között Irakban. Ez akkoriban nem volt igaz. És mivel a családja évtizedek óta a városban volt, a legtöbb embernek fogalma sem volt róla, hogy síiták voltak. A vallás egyszerűen nem volt olyan fontos, mint amilyen később lett, és az emberek többsége számára nem volt elválasztó. Minket egyáltalán nem tartott távol egymástól.

Az iraki kultúra más történet volt. Azt, hogy egy fiú telefonon felhívjon egy lányt, a legjobb esetben rosszallják, a legrosszabban tiltják – *főleg*, ha szerelmi érdek van.

Mivel a családjaink a múltban közel álltak egymáshoz, mintegy rokonnak számítottam, ami egy kicsit megkönnyíti a találkozást valakivel a másik nemből. És elméletben csak barátja akartam lenni Szohejlának. De természetesen nem a barátság volt az, ami érdekelt, és nem tudtam valami sokáig fenntartani azt a látszatot.

Szohejla igazi szépség volt, és bőven voltak férfiak Moszulban, akik feleségül akarták venni. A többségük idősebb volt és tehetősebb nálam, jobb kilátásokkal, hogy boldog és kényelmes életet biztosítsanak neki Szaddam Irakjában. De amíg kicsit tovább tartott neki úgy szeretnie engem, ahogy én szerettem őt, szerintem minél jobban megismert, annál jobban látta, hogy egymásnak lettünk teremtve.

Rendes esetben elmentem volna Szohejla apjához és megmondtam volna neki, hogy feleségül akarom venni a lányát. De Szohejla szülei elváltak, amikor ő fiatal volt. Az apja visszament délre; Szohejla az anyjával élt. Vagyis az anyja volt az, akit igazából meg kellett győznöm.

Néhány hónap után úgy döntöttem, elmondom az anyámnak, hogy feleségül akarom venni. Az anyám beleegyezett, hogy közli Szohejla anyjával.

Szohejla anyja nemet mondott.

Nem!

– Szohejla a legokosabb a családunkban – mondta az anyja. – Azt akarom, hogy orvos legyen. Azt akarom, hogy híres nő legyen. Biztos vagyok benne, hogy valami különleges lesz.

Szerintem már valami különleges volt, de nem úgy tűnt, hogy ez sokat számított.

Szohelja tudomást szerzett a lánykéresemről, és vitatkozott az anyjával, mondván folytatni fogja az iskolát és orvos lesz, miután férjhez ment. De az anyja nem gondolta meg magát ettől. Részben az arcátlanságom lehetett a hibám – nem tartották helyénvalónak a nyilvánvaló szerelmességet –, de gyengébb kilátásaim is voltak, mint a többi kérőnek. Mindenesetre életem szerelme tiltott volt nekem. Nőtlenként mentem a hadseregbe, de nem elkötelezettként.

HA GAZDAG VOLTÁL Irakban, fizethetél, hogy ne kelljen szolgálnod a katonaságban. Ez volt a sok dolog egyike, ami segített tisztességtelenné tenni a társadalmat. Mondanom sem kell, nekem nem volt pénzem fizetni, és mivel nem teljesítettem elég jól a vizsgákon, hogy felvegyenek a főiskolára, a hadsereg volt a jövőm – legalábbis a kötelező két évig. 1988 elején jelentkeztem szolgálatra.

Véletlenül tökéletes volt az időzítésem. A háború Iránnal, ami 1980 óta zajlott, lecsengőben volt, és hamarosan vége lett hivatalosan. Bár nem volt döntő, a háború sok ezer iraki életét követelte; a veszteség becslések szerint elérte a félmilliót. Számítalan civil halt meg mindkét oldalon, és a háború jelentős anyagi nehézséget okozott Iraknak. Az volt a nagy szerencsém, hogy lemaradtam arról, hogy harcolnom kelljen a konfliktusban.

Ha úgy képzeled, a tapasztalatom katonaként olyasmi volt, mint belépni az amerikai katonaságban, akkor nagyot tévedsz. Az iraki hadsereg kábé annyira hasonlított az Egyesült Államok Hadseregére, mint egy műanyag játék harckocsi az igazira.

Vagy inkább egy *törött* játék harckocsi.

Az alapkiképzés nem volt valami nehéz. És senki nem vette a fáradságot, hogy kiderítse, miben voltam jó, hát még megkérdezze, mit akartam csinálni. „Önként jelentkeztem”, hogy rádiós legyek, aztán egy légvédelmi egységhez vezényeltek.

Így működött: Csomóan voltunk egy szobában. Egy tiszt tetszés szerint felosztott minket egy intéssel.

– Maguk itt, emberek – mondta –, maguk most híradósok lesznek.

És hasonló folyamattal dőlt el, hogy egy légvédelmi egységnél dolgoztam.

Nem sokat számított nekem. Úgy tekintettem a szolgálatra, mint egy kötelezettségre, olyasmire, amit le kellett tudni, mielőtt az igazi élet kezdődött. Sikerült néhány baráttra szert tennem; néhányukkal elég közeli maradt a viszony a szolgálatunk után. Barakkokban aludtunk, tucatnyian együtt. A felszerelésünk ősrégi volt, amerikai normák szerint nevetséges. A többségük orosz volt, bár a koruk nagyobb hátrányt jelentett, mint az, hogy ki gyártotta őket.

A légvédelmi tüzér csoportom Bajdzsiban állomásozott, Moszultól 160 kilométerre délre a bagdadi úton. Az egység a „légvédelmi szolgálat” része volt, bár nem vagyok biztos benne, mekkora védelemmel szolgáltunk igazából. A részlegem egy orosz gyártmányú 37 mm-es gépágyút kezelte. A gépágyú egészen jó fegyver volt, amikor először hadrendbe állította a Szovjetunió – ami 1939-ben lehetett. Jóval a II. világháború vége előtt elavult volt. Mire az én egységem kezelte, még iraki normák szerint is régi volt, nem csak rakéták körözték le, hanem olyan fegyverek is, mint a ZSU-57-

2, ami nagyobb lövedékeket tüzelt nagyobb távolságra, és a ZSU-23-4, melynek négycsövű gépágyúját radarral lehetett célra tartani.

Nem mintha ez bármit is számított volna. A létra legalsó fokának közelében voltunk, amikor a hadseregről volt szó. Háború esetén valószínűleg ágyútöltelék lett volna a feladatunk.

Az élet a katonaságban unalmas, unalmasabb és legunalmasabb volt. Alig tudok felidézni bármit is belőle, de hadd biztosítsalak, soha nem voltam Irak kiváló katonája. Tettem a dolgomat, követtem a parancsokat és kijöttem a többi emberrel az egységben. Nekem ennyi elég volt. Megismertem az AK-47-es gépkarabélyt, de távolról sem voltam mesterlövész vele. Ami a rádiót illeti, tudtam forgatni a gombokat és működtetni a kapcsolókat, de ez aligha volt rakétatudomány.

1990 júliusának legvégén szabadságra mentem és visszatértem Moszulba. Míg ott voltam, elmentem a kórházba meglátogatni egy barátot. Augusztus 2-án történetesen a kórházban vártam, amikor hallottam a rádión, hogy Kuvait akkor lett Irak tizenkilencedik tartománya.

Francba, gondoltam. Na, ebből nagy baj lesz.

SZADDAM HUSZEIN VOLT gyerekkorom óta hazánk diktátora. Jogilag ő volt az elnök és a Baath párt feje. Valójában félisten volt, élet és halál hatalmával mindnyájunk felett.

Egyik pozícióra sem választották meg. Mint az al-Begat törzs – mely maga az Albu Naszír törzs része volt – tagja, fiatalemberként lépett be a Baath pártba, és az 1950-es és '60-as évek nyugtalan és zendülésszerű időszakában megmászta a számlétra. Amikor a Baath pártiak kormányt alakítottak 1968-ban, fontos hatalom lett a színpad mögött. Megszilárdította a befolyását a kormányon, és 1979-ben hivatalosan átvette a hatalmat. Heteken belül tisztogatást végzett a Baath pártban, semlegesítve mindenkit, aki képes lehetett kihívni őt.

Szaddam, mint szunnita és Baath párti, a kisebbség tagja volt Irakban. Az ország uralásához megosztotta az ellenségeit, sokszor erőszakosan. Felépített egy belbiztonsági rendszert, kikényszerítve az akaratát kémeiken és hétköznapi embereken keresztül, akik hajlandóak voltak besúgni a szomszédjaikat és néhány esetben még a családtagjaikat is. Szaddam kritizálása árusítás volt; azt állítani, hogy valaki ezt tette, könnyű módja volt megfizetni valakinek, akit nem szeretettél.

Abból, amit hallottam, Szaddam elég emberséges uralkodóként kezdte. Az idősebbek azt mondták nekem, sok jót tett az országgal, amikor először hatalomra jutott. Iskolákat és kórházakat épített és úgy tűnt, a népért munkálkodott. De ha ez igaz volt, a gondolkodása megváltozott, ahogy az uralma folytatódott. Elkezdett magáért és a barátaiért munkálkodni. Talán a kör körülötte szűkebb és kapzsibb lett. Mivel kevés ember mondta meg neki az igazat dolgokról, talán úgy gondolta, rendben volt elvenni, amit magának akart, mintsem arra használni a hatalmát, hogy javítsa a dolgokat az egész országnak. Akármilyen is volt az oka, az eredmény pusztító volt Irakra nézve.

Szaddam felemelkedésével lényegében a Baath párt irányította az országot. A legtöbb területen, főleg Moszulban és más északi helyeken, ahol Szaddam pártja erős

volt, a Baath párt tagjának kellett lenned, ha munkát akarták. Ez nem fakultatív volt. Az emberek többsége, aki párttag volt, nem szerette Szaddamot, de el kellett tartaniuk a családjukat.

Még én is tagja voltam a pártnak, bár csak a legalapvetőbb szinten. Akkor léptem be, amikor középiskolás voltam. Mind megtettük. Nem önkéntes volt; másrészt a követelmények nem voltak a legterhesebbek. Három-négy hónapot töltöttem gyűlésekre járva, melyek számomra csak újabb tanórák voltak, amelyekre járnom kellett, bár ezeket iskola után tartották. A leckék alig voltak többek betanító foglalkozásoknál, azoknak is felületesek. Elvileg az iraki történelemről meg ilyesmikről kellett tanulnunk, de az órákat igazából a meggyőzésünkre szánták, hogy Szaddam istenhez hasonlatos volt, és hogy követnünk kellett mindent, amit ő és a Baath párt diktált.

Az oktató nem volt valami jó. Sok alapvető tényt rosszul tudott Irakról. Olyasvalakinek, mint én, egy kicsit okoskodónak és felvágósnak, ez igazi csábítás volt. Megmutathattam, milyen kemény és gyors voltam másvalamivel, mint az öklöm.

Volt annyi eszem, hogy ne mondjak ellent neki közvetlenül az osztályban, ami egy gyors nyaklevest vagy valami más büntetést eredményezett volna. Inkább elkezdtem kérdéseket feltenni neki. Zavarba esett, mert igazából nem tudta a válaszokat, és nem volt valami jó a tudatlanságának leplezésében. Kereste a szavakat, a többi srác cinkos pillantásokat vetett rám, én meg mindent megtettem, hogy ne somolyogjak.

A sikerem titka egy könyv volt hazánk történelméről. Az oktátónak elvileg a könyvből kellett volna dolgoznia, de túl lusta volt elolvasni. Egyszerűen átnéztem a könyvet apró részletekért, aztán kérdeztem róluk. Egyre kínosabb lett, ahogy az órák folytatódtak, amíg végül közölte, hogy többet nem kell bemennem.

Ez volt a legértékesebb dolog, amit a Baath pártról megtanultam – ha elég eszes voltál, békén hagytak.

Persze volt egy vonal. Ha *túl* eszes voltál, főleg amikor idősebb lettél, voltak módszereik, hogy elbánjanak veled, amik nem voltak valami kellemesek. De képes voltam a vonal mentén járni.

MINT A LEGTÖBB IRAKINAK, fogalmam sem volt, hogy Szaddam Kuvait lerohanását tervezte. Aki odafigyelt a külvilágra, tudta, hogy hónapok óta erősödött a feszültség a két ország között Szaddam jóvoltából, de az irakiak többségének gőze nem volt arról, hogy mi volt a helyzet, még ha a katonaságban voltak is.

Az Egyesült Államok Hadseregében a katonák rengeteg pletykát hallanak és össze tudnak rakni információt különböző dolgokból, például mozgósításokból és hírekből. De Irakban senki nem bízott senkiben, és a közkatonákra egyáltalán nem bíztak semmilyen információt. Az egységünk elszigeteltsége, a Bagdadtól és a frontvonaltól való távolsággal együtt azt jelentette, hogy kevés információ jutott el hozzám, még pletyka változatban is.

És persze a közvélemény csak azt tudta meg, amit Szaddam akart. Nem állt szándékában közhírré tenni a terveit Kuvait elfoglalására, amíg készen nem állt megtenni. Amint az invázió elindult, a kormányirányítású média által terjesztett minden információ azt erősítette meg, hogy a kuvaitiak voltak a hibásak, és hogy az országuk jog

szerint hozzánk tartozott. Kuvait huszonnégy órán belül le volt győzve, és Szaddam kész tények elé állította az országot.

Kuvait és Irak történelme komplikált volt, de nem úgy, ahogy Szaddam és rezsimje azt sejtette. A legtöbb forrás szerint Kuvaitvárost csak a 18. században alapították meg; a terület jobbra üres volt azelőtt. A 19. századra fontos kereskedelmi metropolisz volt. Ez a fontosság növekedett, ahogy az olaj kritikus exportáru lett a régióban.

Mint a Közel-Kelet többsége és egész Irak, Kuvait az Ottomán Birodalom része volt. De a 18. század közepén Szabáh bin Dzsaber megtette magát Kuvait emírének. (Szabáh bin Dzsaber egy törzs vezetője volt, mely Irakból származott; az okok között, amiket a Kuvaitba meneteléről mondanak, ott van, hogy üldözték az uralkodó törökök.) Bár továbbra is hűséggel tartozott az ottománoknak, Szabáh bin Dzsaber bizonyos mértékű autonómiát és függetlenséget kapott a régióhoz. Ez a függetlenség némileg folytatódott a britek érkezése után, akik végső formába öntötték Kuvait határait Szaúd-Arábiával és Irakkal.

1962-ben Kuvait független lett. Kuvait a modern korban soha nem volt Irak része.

Ellensége sem volt. Kuvait szoros szövetségese volt Iraknak az 1980-1988-as irak-iráni háborúban. Az ország nagyon sok pénzt adott vagy kölcsönzött Iraknak, valamint stratégiai támogatást. A háborúból maradt tartozás volt a súrlódás egyik oka Szaddam kormányával az 1980-as évek végén. De ezek soha nem voltak többek ürügynél Szaddam számára. Kuvait annektálásában lehetőséget látott sok mindenre a kölcsönzött pénz lenyelésén kívül.

Kuvaitnak olajbevételei voltak, amikre sóvárgott. Kuvaitváros egy modern kereskedelmi kikötő volt, ami nagyobb hozzáférést adhatott Iraknak a világkereskedelemehez, nem melleleg további pénzt hozva a rezsimnek. Kuvait meghódítása nagyonak tüntethette fel Szaddamot a népe szemében. És elterelhette a figyelmüket a hosszú és értelmetlen háborúról, ami nem döntő befejezéssel csengett le néhány évvel korábban. És mit törődött a világ Kuvaittal?

Míg én tudtam, hogy baj lesz, amint meghallottam a hírt, sok szomszédom másként látta a dolgokat. Kuvait egy lehetőség volt. Számukra a megszállás egy esély volt Kuvait kifosztására. Emlékszem, láttam autókat zsákmánnyal megrakva: tévékkel, háztartási cikkekkel. Hirtelen sok új autó volt a környéken – még egy Chevy Caprice is. A klasszikus amerikai autó egy kis időre státuszsimbólum lett Irak néhány részében.

Hadd ne mondjam azt, hogy mind lopott volt. Nem tudom. Talán némelyiket megvették. De az árak biztosan nagyon alacsonyak lehettek ahhoz képest, hogy milyenek voltak a megszállás előtt.

Közben Szaddam megtöltötte az étert nyilatkozatokkal, hogy Kuvait Irakhoz tartozott, és hogy csak annyi történt, hogy visszavettük a területünket. A tényleges történelem nem számított Szaddamnak.

– Visszavettük a jogos földünket – állította újra és újra. – Mindig a miénk volt, és most megint az.

Én ugyanúgy éreztem Kuvait felől, mint amikor betörésekről vagy rablásokról hallottam – nem volt helyes.

Nem lepődtem meg, amikor hallottam, hogy Bush amerikai elnök koalíciót gyűjtött össze az annektált ország felszabadítására. Nem volt nehéz kitalálni, hogy mi fog történni – Irak veszíteni fog. Emlékszem, sokat beszélgettünk barátokkal a hadseregben. Meglepő számomra gondolta úgy, hogy Irak le fogja győzni az Egyesült Államokat és a koalíció többi tagját, mert a vallásunk jobb és Isten elkerülhetetlenül a mi oldalunkon lesz.

– Ez nem a vallásról szól – mondtam nekik. – Ez a technológiáról szól. És nincs jogunk abban az országban lenni.

Persze csak olyan emberekkel folytathattam ilyen beszélgetéseket, akikben tényleg megbíztam. A háborúról beszélni – vagy bármit mondani, amit Szaddam kritizálásaként lehetett értelmezni – öngyilkosság lett volna. A legjobb esetben is börtönben végeztem volna.

Visszajöttem Moszulból és csatlakoztam a légvédelmi egységemhez, várva az elkerülhetetlent. Több hónapig tartott a nyugati országoknak szerveződni és felvonulni a támadáshoz. Az ősz télbe ment át. A konfliktus nem tűnt valódinak. Tárgyalások voltak, határidők – semmi olyan, ami legcsekélyebb hatással lett volna rám és az apró légvédelmi egységemre Észak-Irak mélyén.

Végül 1991. január 17-én megkezdődött a légi háború. Az amerikaiak és szövetségeseik az iraki légierő kulcsfontosságú objektumait intézték el a hadjárat első óráiban – minket ez nem érintett, ami némi elképzelést adhat arról, hogy milyen fontosak voltunk. Igazából a háború távoli maradt, amíg amerikai bombázók le nem robbantak egy hidat Moszulban, és barátoktól, családtagoktól hallottam a támadásról. Röviddel utána iraki katonák egy hadosztályát láttam gyalogolni Bagdadból. Furcsa látvány volt, emberek ezrei gyalogoltak az úton.

A mai napig nincs elképzelésem arról, hogy mit csináltak. Visszavonultak egy (azon a ponton) nem létező ellenség elől? Északra tartottak, hogy megerősítsék a török határt? Mozgósítottak a kurd területen, hogy megelőzzenek egy felkelést? Akármilyen is volt, nem siettek odaérni, ahova tartottak.

Az áram elment az ország zömében, közte Bajdzsiban. A város egy olajfinomító otthona volt, és végül az üzemet célba vették a szövetségeseik, miközben próbálták elvágni az iraki katonaságot az üzemanyag ellátástól. A légvédelmi ütegünket egy vagy több szövetséges gép támadta. Nem vagyok biztos benne, hogy britek voltak-e vagy amerikaiak, bár abból, amire emlékszem, szerintem a repülőgép egy Tornado volt, amit a brit Királyi Légierő repült, valamint az olaszok és a szaúdiak. Mindenesetre a gép túl messze volt ahhoz, hogy pozitívan azonosítsam, és őszintén szólva jó okom volt a bunkerünkben maradásra: a repülőgép kazettás bombákat dobott ránk.

Örömmel jelenthetem, hogy nem lőttünk rájuk, és nem voltak veszteségek a földön. Vagyis a bombázásból eredő nem volt. Volt egy haláleset hülyeség miatt. Ami háborúban veszélyesebb, mint a robbanóanyag.

A támadás után találtunk egy fel nem robbant kazettás bombát a földön heverve az egyik üteg közelében. Az egyik tisztünk megközelítette a bombát és valami ismeretlen okból elővette a pisztolyát és tüzelte. Elég jól lőtt ahhoz, hogy eltalálja a bombát – ami aztán felrobbant, megölve őt.

Hogy van az amerikai mondás? Hülyeségre nincs orvosság?

A tiszt ostobasága nem csak a vezetésünkre volt jellemző, de általában a hadseregre is. Az utolsó, amit Szaddam akart, az egy olyan magasan képzett és hozzáértő hadsereg volt, ami veszélyt jelenthetett rá. Jobbak voltak a buta tisztok, akik hűségesekek voltak, mint az okos tisztok, akik talán egy nap maguk is diktátorok akartak lenni. Évekig háborúztunk Iránnal, a vezetőink mégsem tudtak semmit a fejlett nyugati fegyverekről. Fogalmuk sem volt a tüzerőről, amivel az amerikaiak rendelkeztek.

És nem is értették Amerikát. A koalíciós szövetségesek olyan stratégiákat használtak, amelyekről azt remélték, korlátozni fogják a civil áldozatokat és a járulékos kárt. Iraki nézőpontból ezek a korlátozott támadások az amerikaiak teljes képességének tűntek. Nehéz volt a vezetőinknek megérteni, hogy a szövetségesek visszafogták magukat. Szerintük ennek semmi értelme nem volt.

A hasznavehetetlen gépágyúink épségben maradtak. De a finomító elleni támadás elég sikeres volt ahhoz, hogy működésképtelenné tegye az üzemet a háború idejére. Olyan jelenet volt ez, ami újra és újra megisméltődött Irakban, ahogy az amerikaiak és szövetségesek eltiporták a szálnalmasan elavult védelmeket és a rosszul kiképzett embereket. A koalíció gyors munkát végzett az iraki hadsereggel Kuvaitban. A visszavonuláshoz használt út a Halál országútjaként lett ismert, mivel a menekülő csapataink könnyű célpontokat jelentettek a szövetséges gépeknek. A frontvonalon lévő iraki egységek, amelyek nem adták meg magukat, elpusztultak, amint a koalíció végrehajtotta a „balhorgot”, ahogy a háborút követően ismertté vált, benyomulva Irakba és elvágva délt egy támadással a nyugati sivatagból a szaúdi határ mentén.

Néha azt gondolom, jobb lett volna, ha az amerikaiak folytatják a támadásukat, továbbmennek Bagdadig és elkergetik Szaddamot a hatalomból. De ha végrehajtják a támadást és nem lett volna tervük arra, hogy mit csináljanak utána – ahogy 2003-ban tették –, a végeredmény káosz lett volna, és végül vérontás az irakiak között. A szenvedés ugyanolyan lett volna, csak hamarabb.

Amint a koalíció befejezte a támadását, a dél-iraki városok elkezdtek fellázadni a diktátor ellen. Irán segített a felkelés szításában, aztán az emberek támogatásában, akik próbálták átvenni a hatalmat. De amint megtudta, hogy az amerikaiak nem fogják megtámadni Bagdadban, Szaddam délre küldte azt, ami az erőiből maradt, véget vetni a felkeléseknek. A felkelőket gyorsan felmorzsozták.

Az én egységem a helyén maradt. Nem volt túl nagy szükség légvédelmi gépágyúkra rosszul felfegyverkezett civilek ellen.

Nem tudom, mit tettem volna, ha megparancsolják, hogy csatlakozzak egy támadáshoz. Remélem, bátor lettem volna és helyesen cselekedtem volna: nem bántottam volna ártatlan civileket. De akkoriban nagyon valószínű, hogy követtem volna a parancsokat.

Hála Istennek, soha nem szembesültem ezzel a helyzettel.

Az emberek semmit sem tehettek a diktátor ellen. Biztosra veszem, hogy messzebb északon is sokan meg akartak szabadulni Szaddamtól. Borzalmas időket hozott az országra. De továbbra is nagy hatalma volt. Bár vereséget szenvedett, a hadsereg hű maradt hozzá. A Fedajín Szaddam – egy különleges félkatonai csoport a Baath párt-

tal szövetségben és magához Szaddamhoz híven – kikényszerítette a fegyelmet. (A *fedajín* durván azt jelenti: „ember, aki feláldoz”; elméletben ezeknek a banditáknak fel kellett áldozniuk az életüket Szaddamért. Valójában rendszerint másokat áldoztak fel a saját hasznukra.) A Baath párt volt az egyetlen életképes politikai szervezet az országban. Szaddam mindenkit magához kötött.

Ez nem egyszerűen fenyegetés vagy erőszak kérdése volt. Szaddam diktátorsága volt az egyetlen, amit a nép valaha ismert. Sokak számára elképzelhetetlen volt Irakot elképzelni nélküle.

Dél kivételével, ahol nagy pusztítás volt, a dolgok gyorsan visszatértek a rendes kerékvágásba. Néhány héten belül az élet szinte ugyanolyan volt, mint az invázió előtt.

Ezt ne értsd úgy, hogy a dolgok tökéletesek voltak, vagy akár jók. Az árak lassan emelkedtek a háború előtt. A konfliktus után ezt folytatták. Ez a kínálat-kereslet klasszikus helyzete volt. Mivel egyre kevesebb állt rendelkezésre, a dolgok egyre értékesebbek lettek. A marhahús ára a kilónkénti durván ezeröttszáz dinárról (akkor két és három dollár között) tizenkétezer dinárra emelkedett. Minden, ami fontos volt, nagyon drága lett. Az állam által szabályozott és Irakban finomított benzinnel kivétel volt, de az áram és az ehhez hasonlók ára nagyon megugrott.

Ez nem egyik napról a másikra történt. A dolgok fokozatosan rosszabbodtak, aztán ez felgyorsult, ahogy az ENSZ beszigorított, mert Szaddam nem tartotta be a feltételeket a háborút követően. Az ENSZ szankciók szorongatták az importot, és megnehezítették bármi exportálását. Apránként állások kezdtek eltűnni. Minden nap rosszabbodtak a dolgok. Nem vetted észre, amíg vissza nem gondoltál az előző hónapra.

Az áramszünetek egyre rosszabbak lettek. Moszulban minden nap elment az áram két órára. Aztán egy kis idő eltelte után három órára, majd négyre. Végül az áram elment tíz-tizenkét órára, visszatért kettőre, aztán megint elment hosszú időre.

Miért nem működött együtt Szaddam az ENSZ-szel? Miért hagyta a szankciókat rosszabbodni és a gazdaságot hanyatlani?

Visszatekintve ez nevetségesnek tűnik. Tudnia kellett, hogy az amerikaiak nem dőlnek be. És nem volt komoly atomprogramja; még ha volt is, az pénz és erőforrások ostoba pazarlása lehetett.

Nem tudok egy örült diktátor fejében olvasni. Csak találgatni tudok.

Szerintem talán nem akarta, hogy a világ megtudja, blöffölt a tömegpusztító fegyverekkel kapcsolatban. Szerintem arra gondolt, ha más országok – főleg Irán – megtudják ezt, akkor megtámadnak minket. Vagy az iraki nép fellázad ellene.

Vagy talán ennek semmi köze nem volt sem maga, sem az ország megvédéséhez. Talán inkább a büszkeségéről szólt. A színlelés, hogy rendelkezett fegyverekkel, azt jelentette, hogy erősnek mutathatta magát. Ha mások erősnek gondolták, akkor szerinte erős is volt.

De a valóság az volt, hogy ő is és Irak is nagyon gyenge volt. Dacolni az ENSZ-szel ostobaság volt. Csak az irakiaknak ártott – és végül Szaddam bukásához vezetett.

De eltartott néhány évig, hogy a dolgok rettenetesen rosszra forduljanak. Csúszunk lefelé a lejtőn, de nem igazán tudunk róla.

AZ ÖBÖLHÁBORÚ 1991 februárjában ért véget. A katonai szolgálatom néhány hónappal később fejeződött be. Leszereltem és visszatértem Moszulba, ahol a nővérem férje munkát adott nekem az építőipari cégében, nehézgépeket kezelve – bulldózer, földmozgatókat és a kedvencemet mind közül, földgyalut.

Az építkezés ugyan nem egy dicső munka, de számomra van valami fontos a dolgok építésében, legyenek azok utak vagy felhőkarcolók. A létrehozás egy kritikus emberi tevékenység. Ez pozitív; ez valami megteremtése. Ez a háború ellentéte, ahol a dolgok elpusztítása a cél.

Nem voltam különösebben bölcselő, miközben dolgoztam. Meg akartam élni. Pénzt akartam keresni és jó életet, olyat, ahol beteljesíttem az álmaimat.

Ezek az álmok módosultak a realitással. Mérséklődtek. Nem leszek király. De sikeres leszek. Talán gazdag nem, de tehetős, elég pénzzel, hogy legyen egy szép házam, egy szép autóm és egy szép családom.

És határozottan volt valaki a fejemben, akivel elkezdjem azt a családot.

SZOHEJLA MEG ÉN kapcsolatban maradtunk, míg a hadseregben voltam. Most lehetőséget láttam rá, hogy több időt töltssek vele – és hogy a feleségemmé tegyem. Azt mondtam neki, megteszek bármit és mindent, hogy meggyőzzem az anyját, engedje hozzám jönni.

De most vetélytársam volt, komoly vetélytársam. Az egyik unokatestvérének nagyon fontos állása volt a kormányban, és magas rangú miniszternek nevezték ki Szaddam kormányában. Nőtlen volt, és szüksége volt egy csinos feleségre, hogy tisztelettel megtarthassa azt a pozíciót.

Habár Szohejla anyjával volt egykorú, közölte a családdal, hogy feleségül akarta venni Szohejlát.

– Most nagyon fontos vagyok – mondta Szohejla anyjának. – Hagyni fogom, hogy Szohejla bámulatos életet éljen a pénzzel...

Bla bla bla. El tudod képzelni, miket mondott. Nem mintha hazugságok lettek volna: biztos vagyok benne, hogy őszinte volt és sok dolgot adott volna Szohejlának.

Kivéve igaz szerelmet.

Szohejla anyja beleegyezett, hogy feleségül vegye. Amikor meghallottam, megvagdultam. Dühös? Több mint dühös voltam. Az örjögés nem is karcolja azt, amit éreztem.

De higgadt is voltam. Ebben nem fognak legyőzni.

Összegyűjtöttem néhány barátot és rokont, és elmentünk meglátogatni Szohejla családját. Ahogy Szohejla emlékszik rá, néhányan ittunk valamit, mielőtt átmentünk. Arra is emlékszik, hogy pisztoly volt nálam.

Az emlékezetem bizonytalan mindkettő tekintetében.

– Hé – mondtam az anyjának, amint megláttam a ház előtt. – Feleségül fogom venni Szohejlát. Senki nem nyúlhat hozzá. Az unokatestvére vagyok.

(A kijelentés, hogy unokatestvérek vagyunk, amerikaiaknak furcsán hangozhat. Az iraki kultúrában az unokatestvérek rendelkeznek valamivel, amit talán elővételi jognak lehetne mondani – mondhatják azt, hogy joguk van elvenni egy lányt, és senki más nem kifogásolhatja.)

A szó szoros értelmében nem voltam az unokatestvére. A családjaink közeli kapcsolatban voltak, és a nők időnként olyan szavakat használtak ennek kifejezésre juttatásához, mint *nagynéni* és *unokahúg*. De nem volt igazi vérrokonság, és a kijelentésemről sem lett.

De szerelemben és háborúban mindent lehet, igaz? Ugyan nem harcoltam a háborúban, ami éppen véget ért, de ez egészen más ügy volt.

– Az unokatestvére vagyok és el fogom venni!

– Nem vagy az unokatestvére! – kiáltotta vissza az anyja. – Nincs ilyen jogod.

– Az vagyok! – erősködtem. – Van ilyen jogom és senki más nem fogja elvenni, csak én. Ha valaki Szohejla közelébe megy vagy megpróbálja elvinni, azt megölöm. Ő az enyém. Senki nem viheti el.

Szép kis jelenetet rendeztem a házon kívül és belül. Szomszédok jöttek át és próbálták lecsillapítani. Még a saját barátaim is aggódtak. Öt órát maradtam az ügyem mellett érvelve, és hagyva másoknak így tenni. Végül senkiben nem maradt energia még a beszédhez sem. Hazamentem, továbbra is eltökéltem, hogy győzni fogok.

Szohejla unokatestvére hallotta, mi történt és hamar meggondolta magát a nőszüléssel kapcsolatban. De Szohejla anyja továbbra sem volt hajlandó engedélyt adni Szohejlának, hogy feleségül jöjjön hozzám.

Tovább dolgoztam Szohejlát. Világos volt, hogy szeretett engem – rendszeresen írt nekem szerelmes verseket. A szavak a tollából egyenesen a szívembe mentek, csókok, melyek eljuthattak egészen a lelkemig. A szerelmünk oly mélyen égett, hogy nélküle minden nap olyan volt, mint a pokolban élni.

Egyik nap meggyőztem a sógort, akinek dolgoztam, hogy beszéljen a családdal az érdekemben. Néhány barátjával elment Szohejláék házába és beszélt az anyjával, próbálva meggyőzni, hogy szerettük egymást és engedélyeznie kell a házasságot.

Köztisztelőben álló férfi volt, tehetős és befolyásos, de még az ő kérései sem hatották meg.

Röviddel később Szohejlát ledöntötte egy rejtélyes betegség, ami napokig ágyban tartotta.

Talán influenza volt; egyértelműen rendelkezett minden tünettől. De ahogy Szohejla meséli, másvalami volt ez: epekedés. Az ő változata szerint az okozta a betegsége, hogy az anyja elutasította az összeházasodásunkat.

Azt hiszem, az ő változata tetszik a legjobban.

Akármi is volt a láz oka, egyik nap ágyban találta az anyjának a nővére, és hosszasan elbeszélgetett vele. Szohejla kiöntötte a szívét, meggyónva az irántam érzett mély szerelmét – ami akkora már nem volt titok a nénikéje előtt.

– Beszéllek anyáddal – mondta végül a nénikéje. – Összeházasodtok. És közben te jobban leszel.

Szohejla nénikéje néhány unokatestvérével elment az anyjához. Sikerrel jártak ott, ahol én és a barátaim serege nem: az anyja végül engedett és jóváhagyását adta az esküvőnkhez.

Nem ez volt a legszívélyesebb hozzájárulás:

– Ha ez a választása, én nem állok az útjába.

Hozzátette, hogy ha Szohejla meggondolja magát, az részéről rendben lesz. De nekünk csak ennyi kellett. Tudtam, hogy Szohejla nem fogja meggondolni magát és én sem. Szohejlának még jóváhagyást kellett kapnia az apjától, aki Baszrában élt. Ez könnyű volt – azt mondta, ő csak azt akarja, hogy boldog legyen, és nem kellett sok ahhoz, hogy megértse, mit jelentettem Szohejlának.

1993 nyarán házasodtunk össze: augusztus 2-án, hogy pontos legyek.

Míntha egy örökkévalóságig vártunk volna, bár Irakban, és főleg akkoriban, a hét évig várakozást nem tekintették szokatlannak. A ceremóniánk hagyományos volt és két napig tartott – és aztán tovább a nászutunkkal.

A hagyományos iraki eljegyzések és esküvők több különböző részből állnak. Az első a masaja, ahol szokás szerint a vőlegény családjának vezetője elmegy a menyasszony családjához és megtárgyal dolgokat, például milyen ajándékokat kap a feleség és a családja, és milyen kilátásai vannak a vőlegénynek és családjának. Ez teljesen a férfiak között zajlik; a mi társadalmunk rendkívül férfiorientált. Feltéve, hogy mind kielégítőnek találják a partit, különleges italok és ünneplések vannak. A ceremónia előtti nap a menyasszony családja egy bonyolult bulit tart, ami nisanaként ismert. A hagyomány megköveteli, hogy a menyasszony hétszer átöltözzön, minden színnel, amit visel, valami mást jelképezve az ártatlanságtól a kifinomultságig, a boldogságtól a titokzatosságig.

A tényleges ceremónia még bonyolultabb. Van egy rész, ahol az imám megkérdezi a menyasszonyt, hogy tényleg hozzá akar-e menni a férfihoz. Ez némileg mulatságos lehet, mivel a menyasszonynak lehetősége van elnyújtani a folyamatot olyan hosszúra, amilyenre csak akarja – bár az rossz jel, ha túl hosszúra nyúlik.

Szerencsére Szohejla megszánt engem, és nem húzta el ezt a részt.

A keresetemből félretettem pénzt, hogy annyi ételt és italt vegyek, amennyit csak tudtam. Sok ajándékot vettem Szohejlának – ékszereket, ruhákat, bútorokat. Kibéreltünk két nagy termet és két különböző buli volt: egy férfiaknak és egy nőknek. Néhány iraki család követi a nemek elkülönítésének szigorú hagyományát, és alkalmazkodnunk kellett hozzájuk, hogy jól érezzék magukat. A vendégszeretet fontos az irakiaknak általában és nekem mindenképpen. Azt akarom, hogy a vendégeim mindig megbecsült vendégekként és jól érezzék magukat. Ha a házamban vagy, te vagy a király. Nincs olyan, amit ne tennék meg érted.

A termék jó távol voltak egymástól. Az iraki hagyományt követve Szohejla a nőkel maradt, én meg a férfiakkal.

Azon az estén – akkor már valószínűleg másnap volt – sok barátunk fogta az autóját és elkísért minket egy turistalátványossághoz az ország északnyugati részében, ahol volt egy tó és egy magánvilla is. Nem kis felvonulás volt; Szohejla harmincöt kocsit számolt meg mögöttünk. De a megérkezésünk után hamar távoztak: mint az

amerikaiak, az irakiak is szeretik négy szemközi idővel kezdeni a házasságukat, hogy megismerhessék egymást.

Szohejlával sokszor megismertük egymást az alatt a három nap alatt. Rendkívül jól éreztük magunkat. És aztán visszatértünk a valóságba.

AMIKOR VISSZATÉRTÜNK MOSZULBA, az anyámhoz mentünk lakni a két fivérémmel közösen, akik egyike nő volt, két gyermekkel. A mi normáink szerint ez közepes méretű ház volt, hat szobával. Szohejlával az egyik földszinti szobát foglaltuk el, ami kevés magánéletet adott nekünk.

Ekkorra az ország vergődött. Nehéz volt megélni, és még nehezebb álmodni. Mivel mindkét fivérem dolgozott és én is, a családnak a szerencsések egyike volt, képes eltartani egymást és összefogni. Sok iraki szegényebb volt, szaktudás vagy okosság nélkül, amire nehéz időnkben szükség van a túléléshez.

A bátyám, Hamid, autószerelő volt, és bár a munkája gyakran nem sokat fizetett, maszek volt. Én tovább dolgoztam a sógoromnál, bár kezdtek kisebb vitáink és konfliktusaink lenni. A cége kezdett leszállóágra kerülni, bár másokkal összehasonlítva továbbra is jól keresett.

Hamar jött az ösztönző, hogy olyan keményen és olyan gyakran dolgozzak, ahogy csak tudtam. Az első lányom 1994 májusában született; két évvel később született az első fiam. A másik lányom követte néhány évre rá, és végül még egy fiú. (Nem nevezem meg őket, hogy megóvjam a magánéletüket, ahogy idősödnek.)

Az ország problémái elkerülhetetlenül megterheltek a családot. Aztán az egyik nővérem adósságba keveredett; hogy segítsünk neki, úgy döntöttünk, eladjuk a házat. A hely, amit béreltünk, kisebb volt, de az eladás anyagilag lélegzetvételnyi időhöz juttatott minket.

Még nehezebbek lettek a dolgok számunkra, amikor Hamid, a bátyám, börtönbe került, mert összekülönbözött a Fedajín Szaddam egy tagjával. A félkatonai szervezet Szaddam fia, Udáj Szaddam Huszein, majd az öccse, Kuszáj Szaddam vezette.

Évekkel később, miután Szaddamot elűzték, a Fedajín Szaddam lett az irakiakat és amerikaiakat támadó felkelés egyik fókuszpontja. A háború előtt inkább egy félhivatalos milícia vagy félkatonai csoport volt, mint Mussolini feketeingesei a háború előtti Olaszország fasiszta rezsimje alatt. Azt beszélték, hogy a Fedajín csempészetért és más bűncselekményekért volt felelős; azt is beszélték, hogy megfenyegette és meg is támadta a rezsim politikai ellenfeleit. A tagjaival kikezdeni olyan volt, mint maffiózókkal kikezdeni. Ha ellenszegültél nekik, mindenféle problémákat vontál magadra.

A bátyám nehézségei akkor kezdődtek, amikor a szervezet egy tagja pénzt próbált elvenni tőle. Hozzám hasonlóan a bátyám sem méltányolta, ha lökdöstedék, a kirablásról nem is beszélve – ezért elverte a fickót. Bosszúból a fickó és a barátai koholt vádakat emeltek ellene, és a Badusba, a hírhedt regionális börtönbe juttatták. Öt évre ítélték.

Most nem csak egyel kevesebb kenyérkereső lett a családban, de plusz költség is jött, próbálva etetni a bátyámat, aki éhen halt volna az adagoktól, amiket a börtönben

adtak. Az anyám és a felesége olyan gyakran meglátogatták, amilyen sűrűn csak tudták; sosem volt kellemes tapasztalat. Képzelem, hogy a börtönök még Amerikában sem vendégszerető helyek, de az Államokban lévők valószínűleg olyanok, mint a szállodák az iraki nyomorúságos, zsúfolt és koszos helyekhez képest. Egy dolog köz-törvényes bűnözőket bezárni ilyen lepratelepekre, és megint más politikai foglyokat és olyan embereket, mint a bátyám, akinek csak annyi volt a bűne, hogy kiállt magá-ért a zaklatókkal szemben. Másfél évig tartották ott, amíg egy általános amnesztia és a saját jó magaviselete elérte a szabadon bocsátását.

Nem segített, hogy konfliktusom volt a sógorommal. Dühített néhány utasítása, nem értettem egyet a munkákkal, amiket nekem adott, és úgy éreztem, jobban tudnék boldogulni egyedül. Azt éreztem, hogy kihasznált, nem fizetett annyit, amennyit értem, vagy amennyire a családomnak szüksége volt a túléléshez. Végül egy nap ele- gem lett és közöltem vele:

– Végeztem.

Kisétáltam és elkezdtem magamnak dolgozni teherautósofőrként, árut szállítva Moszulból délre, és délről vissza északra. Eleinte nagyon jól kerestem, vagy leg- alábbis jobban, mint amikor a sógoromnak dolgoztam.

Az órák hosszúak voltak; általában reggel öttől este ötig-hatig toltam. Legtöbbször olyan kimerülten mentem haza, hogy kirekesztettem minden mást. Ami Irakon kívül a nagyvilágban történt, az semmit sem jelentett nekem. Örültem, hogy vehettem egy zuhanyt, ehettem egy falatot és elmehettem aludni.

Ahogy múlt az idő, egyre kevesebb pénzt voltak hajlandóak az emberek fizetni szállításért. Egyszerűen nem volt nekik. Egyszer néhány birkát szállítottam Moszul- ből Baszrába. Negyven dollárnak megfelelőt kerestem. Másfél napig tartott lejutni a városba és vissza, részben a rossz utak miatt, és részben azért, mert a teherautó, amit béreltem, öreg volt és lassú. Amint Baszrába értem, várom kellett, hogy találjak egy északra tartó rakományt, újabb hosszú megpróbáltatás. Még miután találtam is egy némileg állandó melót, klórt szállítva délre és műtrágyát északra, egy oda-vissza úttal csak hetven dollárt kerestem a költségek után.

Az üzemanyag mellett kenőpénzeket is kellett fizetni. Ezek magukban nem tettek ki sokat – egy dollárnak megfelelővel nagyon messzire juthattál egy rendőrrel. De bántott a gondolat, hogy részt vettem a korrupcióban.

Megviselt a küzdelem, hogy folytassam a munkát és etessem a családomat. Úgy éreztem magam, mint egy számár, egyre nagyobb teherrel a hátamon. A szellemem bizonyosan elgyengült. Ha valaha éreztem is bármilyen hűséget Irak felé, az elmúlt.

Ahogy múlt az idő, arra jutottam, bármit megtennék, hogy enni adjak a családom- nak. Bármit: ha valaki pénzt adott volna, hogy öljek meg valakit, elfogadtam volna a pénzt és megteszem, habozás nélkül.

Szörnyülködve nézek vissza. Borzalmas ilyen gondolni. De ezt gondoltam. Ez a szörnyű igazság.

A kétségbeesés elveszi az ember lelkét, valamint a legjobb szándékait. Hogy élhet az ember gyötrelemben és lehet elégedett a hellyel, ahol él? Hogy lehet az ember optimista a jövő tekintetében? Hogy álmodhat a kilátástalanság dacára?

Pénzszükében elköltöztünk a házból egy kis lakásba. Csak három szoba volt mindnyájunknak – nekem, a feleségemnek és a gyermekeinknek; a bátyámnak, a feleségének és a két gyermeküknek; és az anyámnak. Szohejla gyakran volt szomorú, betegre aggódta magát a gyerekek jövője és a miénk miatt. Olyan volt, mintha egy temetőben laktunk volna, jövő reménye nélkül.

1997-ben visszahívtak kéthónapos katonai szolgálatra. Ez legalább hozott egy kis pénzt nagy munka nélkül. Mivel nehézgépező voltam, szükség volt az ismereteimre. Önként jelentkeztem elegyengetni a repülőteret, fontos munka – de olyan, ami csak egyetlen napig tartott.

Annyira örültek, hogy adtak egy hónap szabadságot.

Amikor jelentkeztem utána, a feljebbvalóim közölték, azt akarták, hogy „önként jelentkezzenek” az egységet képviselni egy nagy atlétikai versenyen. Tudták, hogy fiatalon magasugró voltam, és úgy vélték, jól fogok teljesíteni.

Természetesen elfogadtam. Ez újabb egy hónap vakációt ért nekem. Furcsa módja egy hadsereg működtetésének, de nekem bejött.

Megnyertem a katonai versenyt, egy 1,65 méter körüli ugrással. Nem rossz egy nehézgépezőtől, aki évek óta nem versenyzett.

IRAK TALÁN TOVÁBB csúszott volna lefelé azon a lejtőn sok évig, mielőtt a sziklafenekhez ütközik. Vagy talán nem. Talán Szaddam észhez tért volna, ahogy a nyomás fokozódik. Talán lett volna egy forradalom, ami megdönti, az úgynevezett arab tavaszhoz hasonló felkelés. Talán, talán, talán...

Ha ezeknek a lehetetlen forgatókönyveknek valamelyike megtörtént volna, az életem radikálisan másként alakul. Hogy pontosan mit csinálnék, nem tudom megmondani, de biztosan nem hallanál rólam. Az életem jobbára közönséges maradt volna, és nem érdekelt volna senkit Amerikában. Az álmaim érdektelenek lettek volna a szélesebb világ számára, és talán még számomra is.

De a sors közbelépett.

OTTHON VOLTAM MOSZULBAN 2001. szeptember 11-én. Délután volt. Hazajöttem a fuvarozásból, és pihentem, amikor egyszer csak valaki szólt, hogy kapcsoljam be a tévét.

Az iraki nemzeti televízió a manhattani Világkereskedelmi Központ elleni támadást ismételte.

Szent szar.

Tudtam, hogy ebből baj lesz. És valahogy tudtam, hogy el fog jönni Irakba. Egy furcsa, reményvesztett érzés töltött el, nem azért, mert azt hittem, háború lesz – azt nem tudtam. Inkább kétségbeesés volt a világ miatt.

Sok muzulmán ünnepelte a támadásokat. A jókedvük meghökkentett.

Miért kell dolgokat elpusztítani? Miért kell gyűlöletet és halált ünnepelni?

Sok kérdés eszembe jutott, miközben végigvettem az érzéseimet. Világos volt számomra, hogy az erőszak és pusztítás nem volt helyes, és hogy ártatlan emberek megölését nem nézte el semmilyen vallás, nemhogy az iszlám.

Hát mit tehet egy ember?

Dolgokat épít.

Az energia és az ész, ami ilyen borzalmas tömeggyilkosság megtervezéséhez kellett – nem lehetett volna ezeket valami fontos létrehozására fordítani? Ahelyett, hogy eltérítenek egy repülőgépet, hogy embereket öljenek meg, miért nem építenek egy repülőgépet, hogy segítsenek embereknek?

Ha csak el akarunk pusztítani valamit, meddig tart az? Néhány percig? Mi haszna van annak? Mi haszna van bármilyen pusztításnak?

Dolgokat megalkotni, építeni, tanulni – ezeket kellene tennünk mindnyájunknak, irakiaknak, muzulmánoknak, amerikaiaknak. Erre lett teremtve az ember. Ez a legnagyobb vívmányunk. Miért ragaszkodik néhányunk a faj lealacsonyításához a pusztítás hitét követve?

Akkor nem voltak válaszaim; még a kérdések sem voltak meg mind. Bár akkor nem tudtam, a következő tíz év alatt megsokszorozódtak és mélyültek, amíg teljesen kifomálták az életemet.

A kérdések a pusztításról, a vallásról, az egymás iránti felelősségünkről – ezek nem csak filozofikusak és hipotetikusak számomra. Első kézből tudom, milyen érzés a pusztítás, és mi történik a nyomában. Jártam az utcáin. Tudom, hogyan néz ki a sivárság, milyennek érzed a bőrödön. Tudom, hogyan szorítja a depresszió a hurkot a nyakadon, amíg nem tudsz lélegezni.

Volt szerencsém látni az ellenkezőjét, látni a reményt, amit az oktatás hoz és érezni a különbséget, amit a szabadság teremthet.

De Irakban 9/11 után az uralkodó érzélem a pusztításnak kedvezett és az összes sötét erőnek, ami az emberiséget akadályozza. Mindenféle összeesküvéseket hallottál a támadásokról, és mindenféle indoklást, hogy miért kellett megtörténniük.

Ó, azok a szörnyű amerikaiak, ők csinálták ezt, hogy indokuk legyen muzulmánokat ölni.

A zsidók, azok tették...

Tömeggyilkosságot soha nem lehet megindokolni. Ez olyasmi, amit minden embernek tudnia kéne a szívében, nem számít, honnan jönnek, vagy milyen vallást követnek. De mivel az államilag irányított média ezeket a pletykákat és félrevezető információkat harsogta, sok irakinak befolyásolta az őszinte véleményét és érzéseit. Nem tudták, mit higgyenek, és nem kevesen vesztették el a képességüket a jó és rossz megkülönböztetésére.

Ésszerűen azt gyanítottam, hogy Amerika elkezdte levadászni azokat, akik felrobbantották a tornyokat. Ez az amerikai büszkeség kérdése volt.

Azt is tudtam, hogy a Közel-Keleten kívül az egész világ támogatni fogja az Egyesült Államokat.

Azt nem tudtam, hogy ez mit fog jelenteni Iraknak.

Irak nem vett részt a támadásban, és mielőtt megtörtént, nem sokat törődtek Oszama bin Ladennel az országban.

Azonban 9/11 után az iraki televízió rögtön elkezdte hősnek nevezni. A média meséssel etette a népet, hogy megerősítse ezt. Ez nyilván Szaddam műve volt. Gyűlölte

az Egyesült Államokat, így Amerika minden ellensége az ő értelmezésében hős és barát volt. Maga a diktátor győzelemnek nevezte a támadást és úgy ünnepelte, mintha személyesen ő lett volna az, aki felrobbantotta a tornyokat. Ennél is fontosabb: a pusztítást nem civilek elleni támadásként ünnepelte, hanem úgy, mintha a tornyok ádáz szárazföldi csatában elpusztított katonai fegyverek lettek volna.

Szaddam váratlan döntése, hogy kiáll Oszama bin Laden mellett, csak a legújabb húzása volt, hogy megpróbáljon népszerű maradni az irakiak körében. A vallást ugyanígy használta sok évig, próbálva olyan képet festeni magáról, mintha az iszlám védelmezője lett volna. Színtiszta komédia volt ez. Fokozta a felszólalásait 9/11 után, kijelentve, hogy ő „Isten rabszolgája” volt, és gondoskodva róla, hogy bőven legyenek róla képek és filmek „bizonyítva”, hogy vallásos volt.

Kétlem, hogy sokan elhitték, de persze Szaddam őszinteségének nyílt megkérdőjelezése, hát még a kigúnyolása, könnyű megoldás volt, hogy börtönbe juttasd magad.

NYUGATI OLVASÓKNAK, AKIK nem ismerik a vallást, szeretnék prezentálni néhány tény az iszlámról, hogy segítsenek megmagyarázni néhány eseményt, ami következik. Ez nem hittan, csak egy kis háttér, hogy segítsen értelmezni néhány dolgot. Nem vagyok tudós vagy hitoktató, és a szavaimnak csak az a céljuk, hogy megfelelő irányba mutassanak embereknek. Biztosan sok szöveg elérhető mélyebben magyarázni az iszlámot, és akit igazán érdekel, keresse meg őket.

Az iszlám hit ezernégyszáz évvel ezelőtt kezdődött, Allah, az egyetlen igazi isten szavának sugalmazásával és Abu al-Kászim Mohamed ibn Abdallah ibn Abdul Muttalib ibn Hasim – Mohamed –, az Ádám, Noé, Ábrahám és a többi próféta hitének helyreállítására küldött utolsó próféta példázataival.

Minden muzulmán elfogadja ezeket a tényeket.

Minden muzulmán egyetért a hit alap tanaival, melyek között van az iszlám öt pillére: hitvallás, ima, adakozás, böjt és a zarándoklat Mekkába, ami hadzsként ismert. Ezek a pillérek a vallásunk veleje; olyanok, mint a létfontosságú szervek az emberi testben, mind egyforma és mind jelen minden élő emberben.

De mint ahogy az élő emberek változnak méretben, alakban és személyiségben, a nagyszerű vallásunknak is van néhány apró változata a hívői között. Az egyik legfontosabb különbség a szunniták és a síiták között van. Ez olyan megoszlás, ami évszázadok óta jellemzi a muzulmánokat; ez bonyolult különbség, aminek köze van a kultúrához és a hithez.

A legegyszerűbb a történelmen keresztül gondolni a megoszlásra: Mohamed halála után az iszlám egyik ága elfogadta Abu Bakrot vezetőjének, vagyis kalifának; ezek az emberek szunniták voltak. Egy másik csoport Hazrat Alit fogadta el; ők síiták voltak. Ebből a látszólag egyszerű szakadásból az iszlám két főága eltérő hagyományokkal fejlődött. Bár a nézeteltéréseik időnként erőszakosak voltak, a muzulmán történelem zömében a két ág mellett felsorakozó emberek békében és harmóniában éltek. Én úgy látom, hogy a szunnitákban és síitákban sok közös van és kevés vitát érdemlő, de sokan más véleményen vannak.

Becslések szerint a szunniták, mint jómagam, adják minden muzulmán 75 százalékát. A síiták teszik ki a muzulmánok második legnagyobb arányát, kábé 20 százalékot. Az iszlám többi ága között van a szúfizmus, melynek követői nagyon erősen hisznek a hit misztikus jellegében.

Az egyes muzulmán csoportokon belül különbségek vannak a gyakorlásban és a hitben. És persze vannak szélsőségesek, akik kiforgatják a vallás központi ideáit a saját gonosz céljaikhoz. A szunnita hagyományok több fontos iskolát számolnak, mind az iszlám más értelmezésével. A különbségek nagyon aprónak tűnhetnek egy kívülről álló számára, de mindazonáltal fontosak azoknak, akik hiszünk.

Oszama bin Laden szunnita muzulmánok egy radikális frakciójának volt része, akik hiszik, hogy a saría, vagyis iszlám törvénykezés nagyon szigorú értelmezéseit kell előírni az embereknek, különben az iszlám megszűnik létezni. Erőszakot is prédikálnak a Nyugat és a zsidók ellen, és ellenségként tekintenek a síitákra. Mondani sem kell, a szunniták többsége nem követi ezt a filozófiát.

Míg világszerte az iszlám szunnita ága van túlsúlyban, Irakban a síita muzulmánok vannak többen; úgy becsülik, hogy a lakosság 60-65 százaléka síita. Sokan élnek délen és keleten, Irán közelében. Ezzel ellentétben északon és nyugaton szunniták vannak túlsúlyban.

Szaddam szunnita volt. A legerősebb támogatói a törzsének tagjai voltak, és azok, akik abból a régióból – Tikrit – származtak, ahol ő született, akik túlnyomó többségben szintén szunniták voltak.

Sok síita hitte, hogy a diktátor nagyon hátrányosan megkülönböztette őket vallási alapon, és jó okkal. Bár a síiták többségben voltak az országban, a jobb kormánypozíciók többségét szunnita muzulmánok kapták – pontosabban szunniták, akik rokonságban voltak Szaddammal, a törzsének tagjai voltak, vagy más valahogy kötődtek hozzá, még ha csak csekély módon is. És a párttagság elengedhetetlen volt, még a legalacsonyabb szinten is.

Más szavakkal, a síiták hátrányosan voltak megkülönböztetve, de ugyanígy azok a szunniták is, mint jómagam, akiknek nem volt kapcsolata Szaddammal vagy a törzsével.

Moszul 9/11 idején kábé 90 százalékban szunnita volt; a többi ember főleg síita volt, egy kis keresztény közösséggel. (Az a néhány keresztény, akit akkoriban ismertem, a legbékésebb emberek közé tartozott, akikkel valaha találkoztam.)

Mint korábban említettem, nagyon csekély vallási ellenszenv volt az iszlám különböző ágai között, amikor fiatal voltam. Még az irak-iráni háború alatt is, amikor az ellenségünk egy olyan ország volt, amit síiták uraltak, a viselkedés nem volt nagyon szélsőséges. Az emberek többsége számára a vallás családi ügy volt, magánügy, és amúgy sem olyasmi, amiben az embernek nagy választása volt – a szüleiket követték, mint az kötelességük volt. Legalábbis én úgy emlékszem, hogy a vallás soha nem volt verekedés kiváltó oka.

Az egyik legjobb barátom, akivel felnőttem, keresztény volt. Nem volt rajta vallási nyomás, hogy térjen meg. És nem szenvedett el nagyobb diszkriminációt, mint mi, többiek.

Ami engem illet, a különbségek nem valami fontosak. Megvan a saját kapcsolatom Istennel, és értem, hogyan kell cselekednem és viselkednem.

Ami a gyerekeinket illeti, amikor kicsik voltak, a gyerkőceim még csak nem is tudtak arról, hogy volt különbség. 2003-ban, ahogy irakiak között erősödtek a harcok vallási vonalak mentén, Szohejlával összegyűjtöttük a gyermekeinket egy szobában.

– Oké, srácok – mondtam nekik, miután magyaráztam egy kicsit a vallásunkról és a hitünkéről. – Ki lesz síta és ki lesz szunnita?

Mind a sítára szavaztak. Egy kicsit talán csalódás számomra.

Komolyabban, úgy érzem, amikor mind elég idősek lesznek, meghozzák majd a saját döntésüket arról, hogy hogyan tiszteljék Istent és éljenek helyesen. A vallás egy választás. Akármit is akarsz, akármiben is hiszel, azt kell követned. Ki vagyok én, hogy ráerőltessem a hitemet és a vallásomat másokra, akár a saját gyerekeimre?

SZADDAM PRÓBÁLKOZÁSAI, HOGY támogatást szerezzen a vallást használva 9/11 után, jobbra elbuktak. De ellene szólni veszélyesebb volt, mint bármikor, még családtagok és barátok között is – soha nem tudhattad, ki mond esetleg rólad valamit, akár közvetlenül a hatóságoknak, akár valakinek, aki elmegy hozzájuk. Szaddamot kritizálni mindig tilos volt, de most az is bajba keverhetett, ha valami derogálót mondtál Irakról. Hallottam egy történetet egy emberről, akit bebörtönöztek, mert kijelentette, hogy a franciák fognak megnyerni egy Irak elleni focimeccset. Hogy igaz-e a történet vagy sem, fogalmam sincs, de megmutatja, milyen szinten állt az üldözési mánia az országban, ahogy közelebb kerültünk a háborúhoz 2002-ben.

Mind tudtuk, hogy jön. Az ENSZ követelte, hogy megvizsgálhassa az atomfegyvergyártással kapcsolatos iraki létesítményeket. Szaddam nem engedte. Néhányan úgy gondoltuk, Szaddam a konfliktust arra remélte használni, hogy elterelje a nép figyelmét a tényről, hogy a nép éhezett. De az egyetlen, ami elterelte volna arról a figyelmet, a tele has lett volna.

A dolgok egyre rosszabbak lettek, ahogy 2002 2003-ba fordult. Az ország mélyebbre csúszott a fekete lyukban. Tudva, hogy a háború elkerülhetetlen volt, Szohejlával elkezdünk felhalmozni annyi élelmiszert, amennyit csak tudtunk. Rizst és leveskonzerveket raktunk el. Voltak kis hűtőink, ahol húst tároltunk. Vízet készleltünk. Felhalmoztunk mindent, amit tudtunk a kis lakásunkban, tudva, hogy rövidesen hiány lesz. Átéltünk már két háborút, így nagyjából volt elképzelésünk arról, hogy mi fog történni.

Többé nem mertünk álmodni. Egyszerűen reméltük, hogy túljutunk a rémálmon, amiről tudtuk, hogy jön.

És aztán a nyakunkon volt a háború: nem olyan erőszakos rázkódással, amitől féltünk, hanem inkább mint egy távoli sikoly az éjszakában.